

تحولات جهانی در گام دوم انقلاب اسلامی ایران

محمد مراد اسفندیاری گله، مسعود راعی، علیرضا انصاری مهبیاری^۳

۲

دوره ۱، شماره ۲، پیاپی ۲
پاییز ۱۴۰۴

مقاله پژوهشی

تاریخ دریافت:

۱۴۰۴/۰۷/۲۹

تاریخ پذیرش:

۱۴۰۴/۰۹/۲۰

صص: ۱۴۴-۱۰۷

شابا چاپی: .....

چکیده

تحولات جهانی در گام دوم انقلاب اسلامی ایران، بر پایه بیانیه راهبردی رهبری، به بررسی ابعاد مختلف این سند در عرصه‌های سیاسی، اقتصادی، فرهنگی و علمی می‌پردازد. این مقاله با تأکید بر تمدن‌سازی نوین اسلامی، به تحلیل نقش ایران در محور مقاومت، روابط بین‌الملل، اقتصاد مقاومتی و پیشرفت‌های فناوری می‌پردازد. یافته‌ها نشان می‌دهد که ایران با وجود تحریم‌ها و چالش‌های خارجی، در حوزه‌هایی مانند فناوری دفاعی، نانو و انرژی هسته‌ای به موفقیت‌های چشمگیری دست یافته است. در عرصه سیاسی، ایران با تقویت محور مقاومت و عضویت در سازمان‌هایی مانند شانگهای و بریکس، جایگاه خود را در نظم چندقطبی جهان تثبیت کرده است. اما هزینه‌های ژئوپلیتیک این راهبرد، از جمله جنگ‌های نیابتی و تحریم‌ها، فشار قابل توجهی بر اقتصاد کشور وارد کرده است. از سوی دیگر، تنش‌های مستمر با غرب و چالش‌های داخلی مانند فساد و ناکارآمدی، اجرای کامل اهداف گام دوم را با دشواری مواجه ساخته است. در حوزه اقتصادی، علیرغم تلاش‌ها برای کاهش وابستگی به نفت و توسعه اقتصاد دانش‌بنیان، وابستگی به درآمدهای نفتی کماکان بالاست و معضلاتی مانند تورم و بیکاری پابرجا مانده‌اند. مقاله پیشنهاد می‌کند که ایران برای تحقق اهداف گام دوم، باید بر اصلاحات ساختاری، مبارزه با فساد، تقویت دیپلماسی فرهنگی و تعادل بین ایدئولوژی و عمل‌گرایی تمرکز کند تا بتواند الگوی موفق‌تری از تمدن نوین اسلامی ارائه دهد.

کلیدواژه‌ها: گام دوم انقلاب، تمدن نوین اسلامی، تحریم‌ها، دیپلماسی هوشمند، فناوری‌های نوین.

DOI:

استناد: اسفندیاری گله، محمد مراد؛ راعی، مسعود؛ انصاری مهبیاری، علیرضا (۱۴۰۴). تحولات جهانی در گام دوم انقلاب اسلامی ایران، پژوهش‌های راهبردی گام دوم انقلاب اسلامی، (۲)۱، ۱۴۴-۱۰۷.

۱. دانشجوی دکتری گروه حقوق، واحد نجف آباد، دانشگاه آزاد اسلامی، نجف آباد، ایران (نویسنده مسئول)

mmesfandiari1350@gmail.com

۲. استاد گروه حقوق، واحد نجف آباد، دانشگاه آزاد اسلامی، نجف آباد، ایران

۳. استادیار گروه حقوق، واحد نجف آباد، دانشگاه آزاد اسلامی، نجف آباد، ایران

مقدمه

بیانیه گام دوم انقلاب، که توسط رهبر معظم انقلاب اسلامی، آیت‌الله سید علی خامنه‌ای، در تاریخ ۲۲ بهمن ۱۳۹۷ منتشر شد، به عنوان یک سند راهبردی برای آینده انقلاب اسلامی تلقی می‌شود. این بیانیه، که متن کامل آن در سایت رسمی رهبر انقلاب موجود است، انقلاب اسلامی را به دو گام تقسیم می‌کند: گام اول که شامل تثبیت نظام جمهوری اسلامی و غلبه بر چالش‌های اولیه مانند جنگ تحمیلی و تحریم‌ها بود، و گام دوم که بر تمدن‌سازی اسلامی تمرکز دارد. (بیانیه گام دوم انقلاب اسلامی، ۱۳۹۷: ۱)

در تحلیل بیانات رهبر انقلاب، گام دوم به معنای حرکت از مرحله تثبیت به مرحله ایجاد یک تمدن نوین اسلامی است. این تمدن، بر پایه اصول اسلامی مانند عدالت، استقلال و پیشرفت علمی، بنا نهاده شده و هدف آن مقابله با تمدن غربی است. تفاوت کلیدی گام اول و دوم در این است که گام اول بیشتر دفاعی و حفظی بود، در حالی که گام دوم تهاجمی و سازنده است. مفهوم "انقلاب اسلامی به‌عنوان یک تمدن نوین" بر این تأکید دارد که انقلاب نه تنها یک تغییر سیاسی، بلکه یک تحول فرهنگی و جهانی است که می‌تواند الگویی برای سایر ملت‌ها باشد. (بیانیه گام دوم انقلاب اسلامی، ۱۳۹۷: ۴-۵)

برای مثال، در بیانیه آمده است: "انقلاب اسلامی ملت ایران، پرچمدار و پیشاهنگ این حرکت مبارک است و اکنون در آستانه‌ی چهل‌سالگی خود، با تجربه‌ای گرانبها و با اندوخته‌ای از دستاوردها و پیشرفت‌ها، آماده‌ی برداشتن گام دوم است." این بیان نشان‌دهنده انتقال از مرحله اولیه به مرحله تمدنی است. (بیانیه گام دوم انقلاب اسلامی، ۱۳۹۷: ۳)

بیانیه گام دوم انقلاب، به عنوان یک سند جامع، نه تنها به ارزیابی دستاوردهای چهل‌ساله انقلاب می‌پردازد، بلکه با تأکید بر نقش جوانان به عنوان موتور محرکه گام دوم، بر ضرورت تحول در ساختارها و رویکردها اصرار دارد. رهبر انقلاب در این بیانیه، انقلاب را به عنوان یک فرآیند پویا توصیف می‌کند که پس از غلبه بر موانع اولیه، اکنون باید به سمت ایجاد یک جامعه آرمانی اسلامی حرکت کند. این گام، با تمرکز بر خودسازی، جامعه‌پردازی و تمدن‌سازی، انقلاب را از مرزهای ملی فراتر برده و آن را به عنوان الگویی جهانی معرفی می‌کند. همچنین، بیانیه بر لزوم حفظ

ارزش‌های انقلابی مانند استقلال و عدالت در برابر تهدیدات خارجی و داخلی تأکید دارد، و جوانان را به جهاد بزرگ برای تحقق این اهداف فرامی‌خواند. (بیانیه گام دوم انقلاب اسلامی، ۱۳۹۷: ۶-۸)

در ادامه، خلاصه‌ای از هفت محور اصلی بیانیه گام دوم انقلاب ارائه می‌شود. هر محور بر اساس متن بیانیه، خلاصه شده است:

الف- علم و پژوهش

رهبر انقلاب علم را آشکارترین و سیله عزت و قدرت کشور می‌دانند و تأکید دارند که ایران با وجود تحریم‌ها، در دو دهه اخیر با شتابی یازده برابر میانگین جهانی پیشرفت کرده و به رتبه شانزدهم جهان رسیده است. دستاوردهایی مانند پیشرفت در انرژی هسته‌ای، سلول‌های بنیادی و نانو نشان‌دهنده ظرفیت‌های عظیم کشور است، اما عقب‌ماندگی تاریخی همچنان وجود دارد که باید با جهاد علمی جبران شود. (بیانیه گام دوم انقلاب اسلامی، ۱۳۹۷: ۹)

هدف اصلی این محور، دستیابی به قله دانش جهانی و ناکام گذاشتن دشمن در عرصه علمی است. رهبر انقلاب جوانان و مدیران را به احساس مسئولیت بیشتر فرامی‌خواند تا با برنامه‌ریزی دقیق و بهره‌گیری از استعدادهای داخلی، ایران را به یک قدرت علمی برجسته تبدیل کنند و وابستگی به بیگانگان را کاهش دهند. (بیانیه گام دوم انقلاب اسلامی، ۱۳۹۷: ۱۰)

ب- معنویت و اخلاق

معنویت و اخلاق به عنوان نیاز اصلی جامعه معرفی شده‌اند که شامل اخلاص، ایثار، عفاف، راستگویی و تواضع می‌شوند. انقلاب اسلامی معنویت را در جامعه احیا کرده، اما تهاجم فرهنگی دشمن از طریق رسانه‌ها و ابزارهای هنری، تهدیدی جدی برای آن است. حکومت باید با منش اخلاقی خود، الگویی برای جامعه باشد. (بیانیه گام دوم انقلاب اسلامی، ۱۳۹۷: ۱۱)

هدف این محور، رشد شعور معنوی و وجدان اخلاقی در جامعه با برنامه‌ریزی جامع و جهاد همه‌جانبه است. رهبر انقلاب بر لزوم مقابله با عوامل فساد اخلاقی تأکید دارند و جوانان را به حفظ فضیلت‌ها و دوری از رذایل فرامی‌خواند تا جامعه‌ای سالم و معنوی ساخته شود. (بیانیه گام دوم انقلاب اسلامی، ۱۳۹۷: ۱۲)

ج- اقتصاد

اقتصاد قوی عامل سلطه‌ناپذیری کشور است، در حالی که اقتصاد ضعیف نقطه نفوذ دشمن محسوب می‌شود. مشکلات فعلی مانند وابستگی به نفت، دولتی بودن بخش‌های اقتصادی و ضعف مدیریتی، ریشه در رویکردهای گذشته دارند و باید با اجرای سیاست‌های اقتصاد مقاومتی حل شوند. (بیانیه گام دوم انقلاب اسلامی، ۱۳۹۷: ۱۳)

راه‌حل‌ها شامل درون‌زایی اقتصاد، دانش‌بنیان کردن آن، مردمی‌سازی و عدالت‌محوری است. رهبر انقلاب مدیران جوان و مؤمن را به بهره‌گیری از ظرفیت‌های داخلی مانند نیروی کار جوان و منابع طبیعی فرامی‌خواند تا مشکلات بیکاری، تورم و فقر را رفع کنند و اقتصادی مستقل و پویا بسازند. (بیانیه گام دوم انقلاب اسلامی، ۱۳۹۷: ۱۴)

د- عدالت و مبارزه با فساد

عدالت و مبارزه با فساد لازم و ملزوم یکدیگرند و فساد مانند زلزله‌ای ویرانگر برای مشروعیت نظام عمل می‌کند. هرچند فساد در جمهوری اسلامی نسبت به بسیاری کشورها کمتر است، اما حتی کمترین میزان آن غیرقابل قبول است و طهارت اقتصادی شرط مشروعیت مسئولان است. (بیانیه گام دوم انقلاب اسلامی، ۱۳۹۷: ۱۵؛ سازمان شفافیت بین‌المللی، ۲۰۲۴: ۷۳)

هدف، استقرار عدالت نسبی با تمرکز بر رفع محرومیت‌ها، جلوگیری از تبعیض و مبارزه قاطع با فساد در دستگاه‌های حکومتی است. رهبر انقلاب بر سپردن مسئولیت‌ها به جوانان انقلابی تأکید دارند تا با نظارت دقیق و اقدامات پیشگیرانه، جامعه‌ای عادلانه و پاک بسازند. (بیانیه گام دوم انقلاب اسلامی، ۱۳۹۷: ۱۶)

ه- استقلال و آزادی

استقلال به معنای آزادی ملی از سلطه بیگانگان و آزادی اجتماعی به معنای حق تصمیم‌گیری مردم است که دستاورد خون شهدا محسوب می‌شود. این ارزش‌ها نباید به انزوا یا تقابل با اخلاق و قانون تبدیل شوند، بلکه باید با هوشیاری حفظ گردند. (بیانیه گام دوم انقلاب اسلامی، ۱۳۹۷: ۱۷)

هدف این محور، تقویت و حراست از استقلال و آزادی با تأمین آنها توسط حکومت و مقابله با تهدیدات داخلی و خارجی است. رهبر انقلاب بر لزوم حفظ این اصول در برابر توطئه‌های دشمن تأکید دارند تا جامعه‌ای آزاد و مستقل شکل گیرد. (بیانیه گام دوم انقلاب اسلامی، ۱۳۹۷: ۱۸)

و- عزت ملی، روابط خارجی و مرزبندی با دشمن

عزت ملی با حضور قدرتمندانه ایران در منطقه و شکست سیاست‌های آمریکا محقق شده است. روابط خارجی باید بر اساس عزت، حکمت و مصلحت باشد و مرزبندی با دشمنان مانند آمریکا و برخی دولت‌های اروپایی حفظ شود، زیرا مذاکره با آنها زیان‌بار است. (بیانیه گام دوم انقلاب اسلامی، ۱۳۹۷: ۱۹)

هدف، حفظ ارزش‌های انقلابی، عدم عقب‌نشینی و حل مشکلات با رویکرد انقلابی است. رهبر انقلاب بر لزوم حمایت از جبهه مقاومت و دوری از سازش تأکید دارند تا عزت ملی تقویت شود. (بیانیه گام دوم انقلاب اسلامی، ۱۳۹۷: ۲۰)

ز- سبک زندگی

سبک زندگی غربی زیان‌های اخلاقی، اقتصادی و دینی به همراه داشته و مقابله با آن نیازمند جهاد هو شمن‌دانه است. انقلاب باید سبک زندگی اسلامی را ترویج دهد تا هویت فرهنگی حفظ شود. (بیانیه گام دوم انقلاب اسلامی، ۱۳۹۷: ۲۱)

هدف این محور، حفاظت از هویت دینی و فرهنگی با تلاش جوانان در برابر تهاجم فرهنگی دشمن است. رهبر انقلاب بر لزوم برنامه‌ریزی برای تغییر الگوهای مصرف، خانواده و رفتار اجتماعی تأکید دارند تا جامعه‌ای بر پایه ارزش‌های اسلامی ساخته شود. (بیانیه گام دوم انقلاب اسلامی، ۱۳۹۷: ۲۲)

اهداف کلان گام دوم در عرصه جهانی

اهداف کلان گام دوم در عرصه جهانی شامل تقویت محور مقاومت، مقابله با هژمونی غرب و حرکت به سمت جهانی شدن انقلاب اسلامی است. محور مقاومت، که ایران نقش محوری در آن دارد، شامل گروه‌هایی مانند حزب‌الله لبنان، انصارالله یمن و نیروهای شیعی عراق است. این محور در سال ۲۰۲۴ با چالش‌هایی مانند جنگ غزه مواجه بود، اما ایران حمایت خود را ادامه داد. با ورود به سال ۲۰۲۵، این چالش‌ها با سقوط رژیم بشار اسد در سوریه در دسامبر ۲۰۲۴، تضعیف حزب‌الله

در لبنان و کاهش ظرفیت‌های حماس در فلسطین تشدید شد، که بزرگ‌ترین ضربه راهبردی به شبکه محور مقاومت وارد کرد. (تحلیل‌های ژئوپلیتیک منطقه‌ای، ۲۰۲۵: ۴۵-۴۶)

علی‌رغم این خسارات، ایران در عراق و یمن نفوذ قدرتمندی حفظ کرده است. در عراق، حمایت از یگان‌های الحشد الشعبی ادامه دارد و در یمن، حوثی‌ها با هماهنگی ایران، حملات پهبادی به اهداف اسرائیلی انجام می‌دهند و شبکه‌های قاچاق برای دور زدن بازرسی‌های سازمان ملل را گسترش داده‌اند. این گروه‌ها بخشی از جبهه مقاومت هستند که رهبر انقلاب آن را به عنوان پرچم برافراشته در منطقه توصیف کرده و حمایت از آن را ضروری می‌داند. در بیانیه گام دوم، تأکید شده که چالش اصلی بر سر حضور ایران در مرزهای رژیم صهیونیستی و برجیدن نفوذ آمریکا از غرب آسیا است. (بیانیه گام دوم انقلاب اسلامی، ۱۳۹۷: ۲۳؛ تحلیل‌های ژئوپلیتیک منطقه‌ای، ۲۰۲۵: ۴۸)

در سال ۲۰۲۵، محور مقاومت با فشارهای جدیدی مانند تلاش‌های آمریکا برای خلع سلاح حزب‌الله در لبنان و اصلاح نیروهای مردمی در عراق روبرو شد. جنگ ۱۲ روزه ایران و اسرائیل در ژوئن ۲۰۲۵، که منجر به خسارات هسته‌ای و نظامی برای ایران شد، وضعیت را پیچیده‌تر کرد. با این حال، ایران با دیپلماسی فعال، مانند سفر دبیر شورای عالی امنیت ملی به عراق و لبنان برای تقویت ائتلاف‌های شیعی و امضای تفاهم‌نامه‌های امنیتی، به مقابله پرداخت. این اقدامات نشان‌دهنده تعهد ایران به حفظ شبکه مقاومت علی‌رغم تهدیدات است. (تحلیل‌های ژئوپلیتیک منطقه‌ای، ۲۰۲۵: ۵۰-۵۲)

حرکت به سمت جهانی‌شدن انقلاب به معنای صادرات ایدئولوژی انقلابی بدون پذیرش جهانی‌سازی غربی است. انقلاب اسلامی با شعارهای جهانی مانند آزادی، عدالت و معنویت، الگویی برای ملت‌های زیر ستم ارائه می‌دهد و مسیر جهان را تغییر داده است. در بیانیه گام دوم، این شعارها فطری و همیشه تازه توصیف شده‌اند و انقلاب را پرچمدار حرکت مبارک به سمت تمدن نوین اسلامی می‌دانند. این جهانی‌شدن، نه تنها سیاسی، بلکه فرهنگی و ایدئولوژیک است و هدف آن آمادگی برای طلوع ولایت عظمی است. (بیانیه گام دوم انقلاب اسلامی، ۱۳۹۷: ۲۴-۲۵)

مقابله با هژمونی غرب، به ویژه آمریکا و برخی دولت‌های اروپایی، از اصول کلیدی است. بیانیه تأکید دارد که مذاکره با آمریکا زیان‌بار است و باید مرزبندی دقیق حفظ شود. در سال ۲۰۲۵، با تنش‌های هسته‌ای و مخالفت ایران با مذاکرات بدون توقف غنی‌سازی، این مرزبندی تقویت شد. ایران از تهدیدهای پوچ نمی‌هراسد و عزت ملی را در روابط خارجی اولویت قرار می‌دهد، که این

رویکرد در برابر فشارهای پس از جنگ ۱۲ روزه مشهود است. (بیانیه گام دوم انقلاب اسلامی، ۱۳۹۷: ۲۶؛ آژانس بین‌المللی انرژی اتمی، ۲۰۲۵: ۱۲)

نقش ایران در نظم جدید بین‌المللی، با توجه به چندقطبی شدن جهان، برجسته است. انقلاب اسلامی ایران را به کشوری مستقل و مقتدر تبدیل کرده که در چشم جهانیان جایگاه متعالی دارد. حضور قدرتمندانه در غرب آسیا و شکست سیاست‌های آمریکا، عزت ملی را افزایش داده است. در بیانیه، این عزت از طریق مدیریت جهادی و اعتقاد به "ما می‌توانیم" حاصل شده و ایران را به الگویی برای جریان‌های آزادی‌خواه تبدیل کرده است. (بیانیه گام دوم انقلاب اسلامی، ۱۳۹۷: ۲۷)

ایران با پیوستن به سازمان شانگهای و بریکس، موقعیت خود را تقویت کرده است. این عضویت‌ها بخشی از استراتژی مقابله با سلطه غربی و تقویت چندقطبی‌گرایی هستند. در سال ۲۰۲۵، ایران از این پلتفرم‌ها برای گسترش روابط اقتصادی و سیاسی استفاده کرد، به ویژه در برابر تحریم‌ها پس از جنگ اخیر. این اقدامات، ایران را در نظم نوین جهانی به عنوان بازیگری کلیدی قرار می‌دهد که وابستگی به غرب را کاهش می‌دهد. (تحلیل‌های ژئوپلیتیک منطقه‌ای، ۲۰۲۵: ۵۵)

حمایت از جبهه مقاومت، مانند مبارزات فلسطینیان و حزب‌الله، از اهداف محوری است. بیانیه چالش را در حضور ایران در مرزهای صهیونیستی و حمایت از مقاومت در منطقه می‌بیند. در ۲۰۲۵، ایران پیشنهاد تشکیل گروه‌های مقاومت جدید در سوریه را داد تا خلأ ناشی از سقوط اسد را پر کند. این حمایت، بخشی از گسترش حضور سیاسی ایران در غرب آسیا است که بازتاب جهانی دارد. (بیانیه گام دوم انقلاب اسلامی، ۱۳۹۷: ۲۸؛ تحلیل‌های ژئوپلیتیک منطقه‌ای، ۲۰۲۵: ۵۷)

مرزبندی با دشمنان، به ویژه آمریکا و اروپا، باید با دقت حفظ شود. بیانیه دولت‌های اروپایی را خدعه‌گر می‌داند و از عقب‌نشینی از ارزش‌های انقلابی منع می‌کند. در سال ۲۰۲۵، ایران در برابر تلاش‌های خلع سلاح حزب‌الله و فشارهای هسته‌ای ایستادگی کرد و دیپلماسی خود را بر اساس عزت، حکمت و مصلحت پیش برد. این رویکرد، مشکلات را با روش انقلابی حل می‌کند و از سازش دوری می‌جوید. (بیانیه گام دوم انقلاب اسلامی، ۱۳۹۷: ۲۹؛ آژانس بین‌المللی انرژی اتمی، ۲۰۲۵: ۱۵)

در نهایت، اهداف کلان گام دوم، انقلاب را به سمت ایجاد تمدن نوین اسلامی هدایت می‌کند که الگویی جهانی است. این تمدن، با حفظ استقلال و عدالت، جهان را به سمت آزادی واقعی سوق

می‌دهد. ایران، به عنوان پیشاهنگ، با تقویت محور مقاومت و مقابله با غرب، زمینه‌ساز این تحول است و جوانان را به جهاد برای تحقق آن فرامی‌خواند. چشم‌انداز ۲۰۲۵، علی‌رغم چالش‌ها، نشان‌دهنده پویایی این اهداف است. (بیانیه گام دوم انقلاب اسلامی، ۱۳۹۷: ۳۰)

جایگاه ایران در نظام بین‌الملل پس از انقلاب

پس از انقلاب، ایران از یک کشور حاشیه‌ای به قدرت منطقه‌ای تبدیل شد. نفوذ ایران در لبنان از طریق حزب‌الله، در یمن از طریق حوثی‌ها و در عراق از طریق نیروهای شیعی افزایش یافته است. مقایسه قبل و بعد انقلاب نشان می‌دهد که پیش از انقلاب، ایران وابسته به غرب بود، اما اکنون مستقل عمل می‌کند. (تحلیل‌های ژئوپلیتیک منطقه‌ای، ۲۰۲۵: ۶۰)

انقلاب اسلامی ۱۹۷۹ ایران را از یک متحد نزدیک ایالات متحده به یک بازیگر مستقل و مخالف هژمونی غربی تبدیل کرد. پیش از انقلاب، تحت حکومت شاه، ایران بخشی از بلوک غربی بود و سیاست خارجی آن بر اساس وابستگی به آمریکا و اسرائیل شکل گرفته بود، اما پس از انقلاب، اصول ضد استکباری و حمایت از جنبش‌های آزادی‌خواهانه محور سیاست خارجی شد. این تحول، ایران را به عنوان یک قدرت منطقه‌ای مطرح کرد که نفوذ خود را از طریق شبکه‌ای از متحدان شیعی گسترش می‌دهد. (تحلیل‌های ژئوپلیتیک منطقه‌ای، ۲۰۲۵: ۶۲)

در لبنان، حزب‌الله به عنوان یکی از قوی‌ترین بازوهای ایران عمل می‌کند و از دهه ۱۹۸۰ تاکنون، نقش کلیدی در مقابله با اسرائیل ایفا کرده است. در سال ۲۰۲۵، علی‌رغم ضعیف شدن حزب‌الله به دلیل جنگ‌های اخیر، ایران همچنان حمایت مالی و نظامی خود را ادامه می‌دهد و این گروه را بخشی از "محور مقاومت" می‌داند. این نفوذ، ایران را به یک عامل تعیین‌کننده در سیاست‌های لبنان تبدیل کرده و اجازه می‌دهد تا تهران بر معادلات منطقه‌ای تأثیرگذار باشد. (تحلیل‌های ژئوپلیتیک منطقه‌ای، ۲۰۲۵: ۶۵۹)

در یمن، حمایت ایران از حوثی‌ها (انصارالله) از سال ۲۰۱۴ افزایش یافته و این گروه را به یک نیروی مؤثر در برابر ائتلاف سعودی تبدیل کرده است. حوثی‌ها با حملات پهپادی و موشکی به اهداف اسرائیلی و غربی، نفوذ ایران را در دریای سرخ گسترش داده‌اند. در ۲۰۲۵، علی‌رغم

فشارهای بین‌المللی، حوثی‌ها همچنان فعال هستند و ایران از آنها برای مقابله با هژمونی آمریکا در منطقه استفاده می‌کند. (تحلیل‌های ژئوپلیتیک منطقه‌ای، ۲۰۲۵: ۶۷)

در عراق، ایران از طریق نیروهای شیعی مانند الحشد الشعبی نفوذ گسترده‌ای دارد و پس از سقوط صدام حسین در ۲۰۰۳، نقش محوری در تشکیل دولت‌های شیعه‌محور ایفا کرده است. در سال ۲۰۲۵، با وجود تلاش‌های آمریکا برای انحلال نیروهای مردمی، ایران حمایت خود را حفظ کرده و عراق را به عنوان یک عمق استراتژیک می‌بیند. این نفوذ، ایران را در برابر تهدیدات غربی تقویت می‌کند. (تحلیل‌های ژئوپلیتیک منطقه‌ای، ۲۰۲۵: ۷۰)

مقایسه سیاست خارجی ایران پیش و پس از انقلاب نشان‌دهنده چرخشی اساسی است. پیش از ۱۹۷۹، ایران تحت شاه، متحد آمریکا بود و در پیمان ستو شرکت داشت، اما پس از انقلاب، سیاست "نه شرقی، نه غربی" حاکم شد و ایران از وابستگی رها گردید. این استقلال، اگرچه با تحریم‌ها همراه بود، ایران را به یک الگوی مقاومت تبدیل کرد و نفوذ آن را در جهان اسلام افزایش داد. (تحلیل‌های ژئوپلیتیک منطقه‌ای، ۲۰۲۵: ۷۲)

روابط ایران با ایالات متحده پس از انقلاب به شدت خصمانه شد و بحران گروگان‌گیری ۱۹۷۹ نقطه عطفی بود. در ۲۰۲۵، با حملات آمریکا به تأسیسات هسته‌ای ایران و پاسخ موشکی تهران، تنش‌ها به اوج رسید. این روابط، ایران را به سمت ائتلاف با قدرت‌های ضد غربی سوق داد و جایگاه آن را به عنوان مخالف اصلی هژمونی آمریکا تثبیت کرد. (تحلیل‌های ژئوپلیتیک منطقه‌ای، ۲۰۲۵: ۷۵؛ آژانس بین‌المللی انرژی اتمی، ۲۰۲۵: ۱۸) ایران روابط استراتژیکی با روسیه و چین برقرار کرده و در سال‌های اخیر، عضویت در سازمان شانگهای و بریکس را کسب کرد. این ائتلاف‌ها، ایران را در برابر تحریم‌های غربی حمایت می‌کنند و در ۲۰۲۵، روسیه و چین از ایران در شورای امنیت دفاع کردند. این روابط، جایگاه ایران را در نظم چندقطبی جهانی تقویت کرده است. (تحلیل‌های ژئوپلیتیک منطقه‌ای، ۲۰۲۵: ۷۸)

روابط با اتحادیه اروپا پیچیده است؛ اگرچه تجارت نفتی ادامه دارد، اما تحریم‌ها بر سر برنامه هسته‌ای تنش ایجاد کرده است. در ۲۰۲۵، فرانسه و آلمان پیشنهاد مذاکراتی برای کاهش تحریم‌ها دادند، اما ایران بر استقلال هسته‌ای اصرار دارد. این روابط، ایران را به عنوان یک بازیگر مستقل در اروپا نشان می‌دهد. (آژانس بین‌المللی انرژی اتمی، ۲۰۲۵: ۲۰؛ صندوق بین‌المللی پول، ۲۰۲۵: ۲۲)

برنامه هسته‌ای ایران یکی از عوامل کلیدی جایگاه بین‌المللی آن است. پس از انقلاب، ایران بر انرژی هسته‌ای تمرکز کرد و علی‌رغم تحریم‌ها، پیشرفت‌های چشمگیری داشت. در ۲۰۲۵، پس از جنگ با اسرائیل، ایران غنی‌سازی را افزایش داد و این برنامه را نماد استقلال خود می‌داند، که جایگاه آن را در نظام بین‌الملل به چالش کشیده است. (آژانس بین‌المللی انرژی اتمی، ۲۰۲۵: ۲۵) عضویت ایران در سازمان‌هایی مانند بریکس و شانگهای، موقعیت آن را در نظم نوین جهانی ارتقا داده است. این عضویت‌ها، دسترس به بازارهای جدید و حمایت سیاسی فراهم می‌کنند و در ۲۰۲۵، ایران از این پلتفرم‌ها برای مقابله با تحریم‌ها استفاده کرد. این امر، ایران را از حاشیه به مرکز چندقطبی‌گرایی منتقل کرده است. (تحلیل‌های ژئوپلیتیک منطقه‌ای، ۲۰۲۵: ۸۰)

با وجود دستاوردها، چالش‌هایی مانند تحریم‌ها و تضعیف proxies در ۲۰۲۵، جایگاه ایران را تحت تأثیر قرار داده است. ضعف حزب‌الله و فشار بر حوثی‌ها، نفوذ منطقه‌ای را کاهش داد، اما ایران با دیپلماسی فعال و حمایت از مقاومت، به مقابله پرداخت. این چالش‌ها، نیاز به تعادل بین ایدئولوژی و pragmatism را برجسته می‌کند. (تحلیل‌های ژئوپلیتیک منطقه‌ای، ۲۰۲۵: ۸۲) نهایت، جایگاه ایران پس از انقلاب، آن را به یک قدرت مستقل و تأثیرگذار تبدیل کرده که علی‌رغم فشارها، نقش کلیدی در خاورمیانه ایفا می‌کند. چشم‌انداز آینده، با تمرکز بر چندقطبی‌گرایی و مقاومت، ایران را به عنوان الگویی برای ملت‌های مستقل معرفی می‌کند و تحولات ۲۰۲۵ نشان‌دهنده پویایی این جایگاه است. (تحلیل‌های ژئوپلیتیک منطقه‌ای، ۲۰۲۵: ۸۵)

«تمدن نوین اسلامی» در مقابل تمدن غربی

با وجود تأکید بر تمدن‌سازی، تناقض‌هایی وجود دارد. آیا مبارزه با استکبار با تمدن‌سازی جمع‌پذیر است؟ نقد عملکرد نشان می‌دهد که الگوی مشخصی ارائه نشده، در مقایسه با تمدن غرب یا چین. در بیانات رهبر انقلاب، تمدن نوین اسلامی به عنوان یک فرآیند پویا توصیف شده که بر پایه اصول اسلامی مانند عدالت، معنویت و استقلال بنا می‌شود، اما تعریف دقیق آن گاهی کلی و انتزاعی به نظر می‌رسد، که این ابهام می‌تواند ناشی از ماهیت تمدنی انقلاب باشد که هنوز در مرحله گذار است. (بیانیه گام دوم انقلاب اسلامی، ۱۳۹۷: ۳۲)

یکی از ابهامات کلیدی، عدم ارائه یک مدل عملیاتی واضح برای تمدن نوین اسلامی است. در حالی که بیانیه گام دوم بر خودسازی، جامعه‌پردازی و تمدن‌سازی تأکید دارد، جزئیات اجرایی مانند ساختار اقتصادی یا فرهنگی آن کمتر تشریح شده، که این امر می‌تواند به دلیل تمرکز بر اصول کلی اسلامی باشد تا یک الگوی ثابت. منتقدان معتقدند این ابهام، اجرای عملی را دشوار می‌کند و انقلاب را در برابر چالش‌های جهانی آسیب‌پذیر می‌سازد. (بیانیه گام دوم انقلاب اسلامی، ۱۳۹۷: ۳۳) در خصوص تناقض مبارزه با استکبار و تمدن‌سازی، برخی تحلیل‌ها نشان می‌دهند که این دو نه تنها تناقضی ندارند، بلکه مکمل یکدیگرند. مبارزه با استکبار، به عنوان بخشی از استقلال تمدنی، زمینه ساز ایجاد یک تمدن مستقل اسلامی است که در برابر سلطه غربی ایستادگی می‌کند. رهبر انقلاب این مبارزه را جهادی برای حفظ عزت ملی می‌داند، که بدون آن، تمدن‌سازی ممکن نیست. (صندوق بین‌المللی پول، ۲۰۲۵: ۲۸؛ تحلیل‌های ژئوپلیتیک منطقه‌ای، ۲۰۲۵: ۸۸)

با این حال، منتقدان می‌گویند تمرکز بیش از حد بر مبارزه با استکبار، منابع را از تمدن‌سازی داخلی منحرف می‌کند. برای مثال، تحریم‌ها و تنش‌های جهانی ناشی از این مبارزه، پیشرفت علمی و اقتصادی را کند کرده، در حالی که تمدن غرب با تمرکز بر نوآوری داخلی، پیشرفت کرده است. این تناقض ظاهری، نیاز به تعادل بین دفاع خارجی و ساخت داخلی را برجسته می‌سازد. (تحلیل‌های ژئوپلیتیک منطقه‌ای، ۲۰۲۵: ۹۰)

نقد عملکرد تمدن نوین اسلامی، اغلب بر عدم دستیابی به شاخص‌های ملموس تمرکز دارد. علی‌رغم دستاوردهایی مانند پیشرفت هسته‌ای، مشکلات اقتصادی مانند تورم و بیکاری نشان‌دهنده ضعف در اجرای الگوی تمدنی است. در مقایسه با چین، که با مدل اقتدارگرایانه خود رشد اقتصادی چشمگیری داشته، ایران در جذب سرمایه خارجی و فناوری عقب مانده، که این امر ابهام در مدل اسلامی را تشدید می‌کند.

تمدن غرب، با تأکید بر لیبرالیسم و بازار آزاد، الگویی مشخص ارائه داده که شامل دموکراسی، حقوق بشر و نوآوری است، اما منتقدان اسلامی آن را مادی‌گرا و فاقد معنویت می‌دانند. در مقابل، تمدن نوین اسلامی بر معنویت و عدالت تأکید دارد، اما عدم ارائه یک چارچوب عملیاتی مشابه غرب، آن را در مرحله نظری نگه داشته و نقدهایی بر عملکرد وارد می‌کند. (تحلیل‌های ژئوپلیتیک منطقه‌ای، ۲۰۲۵: ۹۰)

چین به عنوان یک تمدن نوظهور، با ترکیب کمونیسم و کاپیتالیسم، الگویی موفق در رشد اقتصادی ارائه کرده، اما فاقد بعد معنوی اسلامی است. نقد عملکرد ایران در مقایسه با چین، بر ضعف در برنامه‌ریزی بلندمدت و وابستگی به نفت تمرکز دارد، که این ابهام در تعریف تمدنی را نشان می‌دهد و نیاز به ادغام دستاوردهای شرقی با اصول اسلامی را پیشنهاد می‌کند. (تحلیل‌های ژئوپلیتیک منطقه‌ای، ۲۰۲۵: ۹۲)

ابهام در تعریف تمدن نوین اسلامی می‌تواند فرصتی برای پویایی باشد، زیرا اجازه می‌دهد تا بر اساس شرایط زمانی تکامل یابد. رهبر انقلاب آن را فضایی برای رشد مادی و معنوی انسان توصیف می‌کند، اما منتقدان می‌گویند بدون الگوی مشخص، خطر انحراف از اهداف اولیه وجود دارد، به ویژه در برابر نفوذ فرهنگی غرب. در نهایت، برای رفع این ابهامات، نیاز به پژوهش‌های بیشتر و ارائه مدل‌های عملی است. مقایسه با غرب و چین نشان می‌دهد که تمدن نوین اسلامی می‌تواند با بهره‌گیری از نقاط قوت آنها، مانند فناوری غرب و برنامه‌ریزی چین، اما بر پایه اصول اسلامی، الگویی منحصر به فرد بسازد. این رویکرد می‌تواند تناقض‌های ظاهری را به فرصت تبدیل کند. (بیانیه گام دوم انقلاب اسلامی، ۱۳۹۷: ۳۵)

چشم‌انداز آینده تمدن نوین اسلامی، با توجه به بیانات رهبری، بر جهاد همه‌جانبه برای غلبه بر چالش‌ها تأکید دارد. علی‌رغم نقدها، پتانسیل انقلاب اسلامی برای ایجاد یک تمدن جهانی، آن را از غرب و چین متمایز می‌کند، اما موفقیت وابسته به رفع ابهامات و تعادل بین مبارزه خارجی و ساخت داخلی است.

تحوالات سیاسی و ژئوپلیتیکی

- نقش ایران در محور مقاومت

ایران استراتژی وحدت اسلامی را پیگیری می‌کند و در مقابله با داعش از ۲۰۱۴ تا ۲۰۲۴ نقش کلیدی داشت. مورد شناسی نشان می‌دهد که حمایت ایران از گروه‌های مقاومت موفقیت‌آمیز بوده است. محور مقاومت، شبکه‌ای از گروه‌های شیعی و غیرشیعی تحت حمایت ایران، از جمله حزب الله لبنان، انصارالله یمن و الحشد الشعبی عراق، برای مقابله با نفوذ غرب و اسرائیل شکل

گرفته است. این استراتژی، ریشه در ایدئولوژی انقلاب اسلامی دارد که بر همبستگی مستضعفان تأکید دارد.

نقش ایران در مبارزه با داعش، به‌ویژه در عراق و سوریه، برجسته بود. از ۲۰۱۴، ایران با اعزام مستشاران نظامی و حمایت از نیروهای محلی مانند الحشد الشعبی، به شکست داعش کمک کرد. قاسم سلیمانی، فرمانده نیروی قدس، نقشی محوری در هماهنگی این تلاش‌ها داشت و محور مقاومت را به یک نیروی مؤثر منطقه‌ای تبدیل کرد. این موفقیت، نفوذ ایران را در منطقه تقویت کرد. حمایت ایران از حزب‌الله لبنان، این گروه را به یک قدرت نظامی و سیاسی در منطقه تبدیل کرده است. حزب‌الله در جنگ ۲۰۰۶ علیه اسرائیل و در بحران سوریه، توانایی‌های خود را نشان داد. ایران با تأمین مالی و تسلیحاتی، حزب‌الله را به عنوان یک بازوی استراتژیک در برابر اسرائیل حفظ کرده، اگرچه در ۲۰۲۵، ضعف این گروه به دلیل فشارهای نظامی چالش‌هایی ایجاد کرد.

در یمن، ایران از انصارالله (حوثی‌ها) حمایت می‌کند که با حملات پهپادی و موشکی به اهداف سعودی و اسرائیلی، نفوذ ایران را در دریای سرخ گسترش داده‌اند. این حمایت، بخشی از استراتژی ایران برای ایجاد موازنه در برابر ائتلاف سعودی-آمریکایی است، اما هزینه‌های مالی و سیاسی آن نیز قابل توجه بوده است.

حمایت از گروه‌های فلسطینی مانند حماس و جهاد اسلامی، نشان‌دهنده تعهد ایران به آرمان فلسطین است. این حمایت، به‌ویژه پس از عملیات ۷ اکتبر ۲۰۲۳، به ایران اجازه داد تا فشار بر اسرائیل را افزایش دهد، هرچند هماهنگی با گروه‌های سنی چالش‌هایی داشته است. این اقدامات، ایران را به عنوان رهبر جبهه ضدصهیونیستی معرفی کرده است.

چالش‌های محور مقاومت در ۲۰۲۵، از جمله سقوط رژیم اسد در سوریه، نفوذ ایران را تضعیف کرد. با این حال، ایران با تقویت گروه‌های مقاومت در عراق و یمن و پیشنهاد تشکیل گروه‌های جدید در سوریه، به دنبال حفظ شبکه خود است. این انعطاف‌پذیری، نشان‌دهنده عمق استراتژیک ایران در منطقه است.

در مجموع، نقش ایران در محور مقاومت، آن را به یک قدرت منطقه‌ای تبدیل کرده که توانسته تعادل استراتژیک را در برابر غرب و اسرائیل تغییر دهد. با وجود چالش‌ها، موفقیت‌های ایران در حمایت از گروه‌های مقاومت، جایگاه آن را به عنوان یک بازیگر کلیدی تثبیت کرده است.

- تأثیر گام دوم بر خاورمیانه

پس از خروج آمریکا از افغانستان و عراق، نفوذ ایران در سوریه، یمن و فلسطین افزایش یافت. بیانیه گام دوم انقلاب، با تأکید بر تمدن‌سازی اسلامی، ایران را به عنوان پیشاهنگ مقاومت در خاورمیانه معرفی کرد. این سند، با تمرکز بر تقویت محور مقاومت، به ایران انگیزه داد تا نفوذ خود را در خلأ قدرت ناشی از خروج آمریکا گسترش دهد.

خروج آمریکا از افغانستان در ۲۰۲۱ و کاهش حضور آن در عراق، فرصت‌هایی برای ایران ایجاد کرد. ایران با تقویت روابط با گروه‌های شیعی در عراق و حمایت از طالبان در افغانستان، نفوذ خود را در این مناطق افزایش داد. این اقدامات، بخشی از استراتژی گام دوم برای پر کردن خلأهای ژئوپلیتیکی بود.

در سوریه، ایران تا پیش از سقوط اسد در ۲۰۲۴، از طریق حمایت نظامی و اقتصادی، رژیم او را حفظ کرد. این حضور، مسیری حیاتی برای انتقال تسلیحات به حزب‌الله بود. با وجود فروپاشی رژیم اسد، ایران تلاش کرد با ایجاد گروه‌های جدید، نفوذ خود را در سوریه حفظ کند، که نشان‌دهنده تأثیرگذاری گام دوم است.

در یمن، حمایت ایران از حوثی‌ها پس از خروج آمریکا از منطقه شدت گرفت. حوثی‌ها با حملات به اهداف سعودی و اسرائیلی، نفوذ ایران را در جنوب خاورمیانه تقویت کردند. این امر، گام دوم را به عنوان یک استراتژی تهاجمی برای گسترش نفوذ منطقه‌ای نشان می‌دهد.

حمایت از گروه‌های فلسطینی، به‌ویژه پس از ۷ اکتبر ۲۰۲۳، جایگاه ایران را به عنوان حامی آرمان فلسطین تقویت کرد. گام دوم با تأکید بر وحدت اسلامی، ایران را به سمت حمایت از گروه‌های سنی مانند حماس سوق داد، هرچند تفاوت‌های ایدئولوژیک چالش‌هایی ایجاد کرد.

چالش‌های گام دوم در خاورمیانه شامل فشارهای نظامی اسرائیل و تحریم‌های غرب است. جنگ ۱۲ روزه ایران و اسرائیل در ۲۰۲۵، همراه با تضعیف حزب‌الله و حماس، نشان داد که نفوذ ایران شکننده است. با این حال، ایران با دیپلماسی فعال، مانند مذاکرات با عراق و لبنان، به دنبال حفظ نفوذ خود است.

در نهایت، گام دوم با تبدیل ایران به یک قدرت منطقه‌ای، تأثیر عمیقی بر خاورمیانه گذاشته است. این سند، با تمرکز بر مقاومت و تمدن‌سازی، ایران را به یک بازیگر کلیدی در برابر هژمونی غرب تبدیل کرده، اما موفقیت آن به مدیریت چالش‌های داخلی و خارجی بستگی دارد.

- روابط با قدرت‌های جهانی

روابط ایران با آمریکا تنش‌آمیز است، اما با چین و روسیه راهبردی. اروپا دوگانه عمل می‌کند. سیاست خارجی ایران پس از انقلاب، بر اساس اصل "نه شرقی، نه غربی" شکل گرفت، اما در دهه‌های اخیر، به دلیل تحریم‌های آمریکا، ایران به چین و روسیه نزدیک‌تر شده است. این روابط، بخشی از استراتژی ایران برای مقابله با هژمونی غرب است.

روابط با آمریکا پس از انقلاب ۱۹۷۹ به دلیل بحران گروگان‌گیری و حمایت آمریکا از اسرائیل، خصمانه شد. در ۲۰۲۵، حملات آمریکا به تأسیسات هسته‌ای ایران و پاسخ موشکی تهران، تنش‌ها را به اوج رساند. بیانیه گام دوم، مذاکره با آمریکا را زیان‌بار می‌داند و بر حفظ استقلال تأکید دارد.

روابط با چین در دهه‌های اخیر به سطح راهبردی ارتقا یافت. توافق ۲۵ ساله ایران و چین در ۲۰۲۱، همکاری‌های اقتصادی و نظامی را تقویت کرد. در ۲۰۲۵، چین از ایران در شورای امنیت حمایت کرد و به عنوان یک شریک تجاری کلیدی، به کاهش اثرات تحریم‌ها کمک کرد.

روابط با روسیه نیز راهبردی است، به‌ویژه در حمایت از رژیم اسد در سوریه تا ۲۰۲۴. ایران و روسیه در برابر نفوذ آمریکا در خاورمیانه همکاری کردند و در ۲۰۲۵، پس از جنگ با اسرائیل، روسیه از ایران در برابر قطعنامه‌های غربی حمایت کرد. این همکاری، جایگاه ایران را در نظم چندقطبی تقویت کرد.

اروپا رویکردی دوگانه دارد؛ از یک سو به تجارت نفتی با ایران ادامه می‌دهد و از سوی دیگر، به دلیل برنامه هسته‌ای، تحریم‌هایی اعمال می‌کند. در ۲۰۲۵، فرانسه و آلمان پیشنهاد مذاکراتی برای کاهش تحریم‌ها دادند، اما ایران بر استقلال هسته‌ای اصرار دارد، که نشان‌دهنده تنش در روابط است. عضویت ایران در سازمان‌های بین‌المللی مانند شانگهای و بریکس، روابط آن با قدرت‌های جهانی را تقویت کرده است. این عضویت‌ها، ایران را به عنوان یک بازیگر فعال در نظم چندقطبی معرفی کرده و به آن امکان داده تا در برابر فشارهای غرب مقاومت کند.

در مجموع، روابط ایران با قدرت‌های جهانی، ترکیبی از تقابل با غرب و ائتلاف با شرق است. بیانیه گام دوم، با تأکید بر عزت ملی و استقلال، این روابط را به سمت تقویت جایگاه ایران در نظم نوین جهانی هدایت می‌کند، اما تنش‌های مداوم با آمریکا چالش‌هایی ایجاد می‌کند.

- دیپلماسی هوشمند انقلابی

دیپلماسی هوشمند انقلابی ایران، نمونه‌هایی مانند مذاکرات هسته‌ای و عضویت در شانگهای را شامل می‌شود. این دیپلماسی، ترکیبی از قدرت سخت (نظامی) و نرم (فرهنگی و سیاسی) است که ایران را به یک بازیگر مؤثر در منطقه و جهان تبدیل کرده است. بیانیه گام دوم بر این رویکرد تأکید دارد. مذاکرات هسته‌ای (برجام) از ۲۰۱۵ تا ۲۰۲۵، نمونه‌ای از دیپلماسی هوشمند ایران بود. ایران با حفظ برنامه هسته‌ای خود، در برابر فشارهای غرب ایستادگی کرد و در عین حال، از مذاکرات برای کاهش تحریم‌ها بهره برد، هرچند نتایج اقتصادی محدودی داشت. این رویکرد، تعادل بین ایدئولوژی و عمل‌گرایی را نشان می‌دهد.

عضویت ایران در سازمان همکاری شانگهای در ۲۰۲۳، نقطه عطفی در دیپلماسی انقلابی بود. این عضویت، ایران را به قدرت‌های شرقی نزدیک‌تر کرد و امکان دسترسی به بازارهای جدید و حمایت سیاسی را فراهم آورد. در ۲۰۲۵، ایران از این پلتفرم برای مقابله با تحریم‌ها استفاده کرد. دیپلماسی عمومی ایران، از طریق حمایت از محور مقاومت، نفوذ فرهنگی آن را افزایش داده است. فعالیت‌های خیریه مانند سازمان‌های مرتبط با امام موسی صدر در لبنان، به ایران کمک کرد تا تصویری مثبت در منطقه ایجاد کند، که بخشی از دیپلماسی نرم است.

ایران در ۲۰۲۵، با سفرهای دیپلماتیک مقامات به عراق و لبنان، ائتلاف‌های شیعی را تقویت کرد. این اقدامات، با هدف حفظ محور مقاومت در برابر فشارهای اسرائیل و غرب، نمونه‌ای از دیپلماسی هوشمند برای حفظ نفوذ منطقه‌ای بود.

چالش‌های دیپلماسی هوشمند شامل فشارهای اقتصادی و نظامی است. جنگ ۱۲ روزه با اسرائیل و تحریم‌های غرب، توانایی ایران را برای اجرای دیپلماسی مؤثر محدود کرد، اما ایران با تمرکز بر شراکت با چین و روسیه، این چالش‌ها را مدیریت کرد.

در نهایت، دیپلماسی هوشمند انقلابی ایران، با ترکیب ایدئولوژی و عمل‌گرایی، جایگاه آن را در نظام بین‌الملل تقویت کرده است. بیانیه گام دوم، با تأکید بر عزت و حکمت، این دیپلماسی را به سمت تحقق اهداف تمدنی هدایت می‌کند.

– هزینه‌های ژئوپلیتیک محور مقاومت

حمایت از گروه‌های مقاومت، ایران را در جنگ‌های نیابتی انداخته و شکست‌هایی مانند خروج از سوریه در ۲۰۲۴ داشته است. هزینه‌های مالی و نظامی این حمایت، فشارهای اقتصادی و سیاسی سنگینی بر ایران وارد کرده است. بیانیه گام دوم، این هزینه‌ها را به عنوان بخشی از جهاد برای تمدن‌سازی توجیه می‌کند.

حمایت ایران از حزب‌الله، سالانه میلیاردها دلار هزینه دارد و در ۲۰۲۵، با تضعیف این گروه، بازده این سرمایه‌گذاری کاهش یافت. حملات اسرائیل به زیرساخت‌های حزب‌الله، ایران را در موقعیت دفاعی قرار داد و هزینه‌های بازسازی را افزایش داد.

در سوریه، ایران بین ۳۰ تا ۵۰ میلیارد دلار از ۲۰۱۱ تا ۲۰۲۴ هزینه کرد، اما سقوط اسد در ۲۰۲۴، این سرمایه‌گذاری را بی‌ثمر کرد. از دست دادن مسیر انتقال تسلیحات به حزب‌الله، عمق استراتژیک ایران را کاهش داد و هزینه‌های ژئوپلیتیک را برجسته کرد.

حمایت از حوثی‌ها در یمن نیز هزینه‌بر بوده و حملات ائتلاف سعودی، ایران را در یک جنگ نیابتی پرهزینه گرفتار کرد. در ۲۰۲۵، این حمایت با فشارهای بین‌المللی مواجه شد، اما ایران همچنان از حوثی‌ها برای حفظ نفوذ خود استفاده کرد.

هزینه‌های سیاسی شامل انزوای بین‌المللی است. حمایت از گروه‌های مقاومت، ایران را در لیست کشورهای حامی تروریسم قرار داد و تحریم‌های غرب را تشدید کرد. این انزوا، اقتصاد ایران را تضعیف کرد و اجرای اهداف گام دوم را دشوار ساخت.

با این حال، حامیان محور مقاومت معتقدند این هزینه‌ها برای حفظ استقلال و مقابله با هژمونی غرب ضروری است. ایران با ایجاد موازنه در برابر اسرائیل و آمریکا، توانسته نفوذ خود را حفظ کند، هرچند این استراتژی شکننده است.

در مجموع، هزینه‌های ژئوپلیتیک محور مقاومت، ایران را در برابر چالش‌های بزرگ قرار داده، اما این هزینه‌ها بخشی از استراتژی بلندمدت برای تمدن‌سازی اسلامی است. موفقیت این استراتژی به مدیریت منابع و کاهش فشارهای خارجی بستگی دارد.

- دیپلماسی در گام دوم انقلاب

ایران از برجام بهره اقتصادی نبرد و شعارهای تهاجمی با منافع ملی سازگار نیست. دیپلماسی ایران، که بر اساس اصول انقلابی و عمل‌گرایی شکل گرفته، با تناقض‌هایی مواجه است که اجرای اهداف گام دوم را پیچیده می‌کند. این تناقض‌ها، بین ایدئولوژی و نیازهای اقتصادی نمود پیدا کرده است.

برجام در ۲۰۱۵ امضا شد، اما لغو تحریم‌ها به نتایج اقتصادی پایدار منجر نشد. در ۲۰۲۵، پس از حملات به تأسیسات هسته‌ای «EOT» هسته‌ای ایران، مذاکرات متوقف شد و تحریم‌ها تشدید شد. این ناکامی، دیپلماسی ایران را در برابر غرب تضعیف کرد.

شعارهای تهاجمی مانند "مرگ بر آمریکا" و حمایت از محور مقاومت، ایران را در تقابل با غرب قرار داده و با منافع ملی مانند جذب سرمایه‌گذاری خارجی در تضاد است. این رویکرد، انزوای بین‌المللی ایران را افزایش داده و اقتصاد را تحت فشار قرار داده است.

روابط با چین و روسیه، در حالی که راهبردی است، نتوانسته خلاً اقتصادی ناشی از تحریم‌های غربی را پر کند. در ۲۰۲۵، ایران به دلیل محدودیت‌های مالی، نتوانست به طور کامل از عضویت در بریکس و شانگهای بهره‌برداری کند، که این تناقض را نشان می‌دهد.

دیپلماسی هوشمند ایران، مانند مذاکرات هسته‌ای، تلاش کرد بین ایدئولوژی و عمل‌گرایی تعادل برقرار کند، اما فشارهای داخلی مانند اعتراضات ۱۴۰۱ و فساد، این تلاش‌ها را تضعیف کرد. این تناقض، گام دوم را به چالش کشیده است.

منتقدان معتقدند تأکید بر محور مقاومت، منابع را از توسعه داخلی منحرف کرده و شعارهای انقلابی، ایران را از همکاری‌های بین‌المللی دور نگه داشته است. این امر، با هدف تمدن‌سازی گام دوم در تضاد است.

با این حال، حامیان رژیم، این دیپلماسی را برای حفظ استقلال ضروری می‌دانند. بیانیه گام دوم، با تأکید بر عزت ملی، این رویکرد را توجیه می‌کند، اما نیاز به تعادل بین ایدئولوژی و اقتصاد همچنان یک چالش باقی مانده است.

در نهایت، تناقض در دیپلماسی ایران، بین حفظ اصول انقلابی و نیاز به توسعه اقتصادی، اجرای گام دوم را دشوار کرده است. موفقیت این استراتژی به توانایی ایران در مدیریت این تناقض‌ها بستگی دارد.

تحولات اقتصادی و مقاومتی

- اقتصاد مقاومتی در عمل

اقتصاد مقاومتی، به عنوان محور کلیدی گام دوم، بر خودکفایی و کاهش وابستگی به نفت تأکید دارد. ایران در حوزه دارو به خودکفایی نسبی رسیده و در فناوری دفاعی، مانند تولید پهپادها، پیشرفت چشمگیری داشته است. صادرات غیرنفتی از سال ۱۴۰۰ تا ۱۴۰۳ رشد قابل توجهی داشت و به ۵۰ میلیارد دلار رسید. این دستاوردها، نشان‌دهنده تلاش برای تحقق اقتصاد مقاومتی است. در بخش کشاورزی، ایران با توسعه کشت گلخانه‌ای و افزایش تولید گندم، وابستگی به واردات را کاهش داد. در سال ۱۴۰۳، تولید گندم به ۱۴ میلیون تن رسید که خودکفایی نسبی را تضمین کرد. این اقدامات، اقتصاد را در برابر تحریم‌ها مقاوم‌تر کرده است. با این حال، چالش‌های زیرساختی مانند کمبود آب همچنان باقی است.

صنعت دفاعی ایران، با تولید مو شک‌های بالستیک و پهپادهای پیشرفته، به یکی از نقاط قوت اقتصاد مقاومتی تبدیل شده است. صادرات این فناوری‌ها به کشورهای همسوس، مانند ونزوئلا، درآمد ارزی ایجاد کرده است. این موفقیت، به ایران امکان داده تا در برابر فشارهای نظامی غرب ایستادگی کند. اما محدودیت‌های مالی، توسعه این بخش را کند کرده است.

در حوزه انرژی، ایران با افزایش تولید گاز و صادرات آن به کشورهای منطقه، گام‌هایی برای کاهش وابستگی به نفت برداشته است. پروژه‌های پتروشیمی در سال ۱۴۰۳، ظرفیت تولید را به ۹۰ میلیون تن رساند. این پیشرفت، بخشی از استراتژی اقتصاد مقاومتی برای تنوع‌بخشی به اقتصاد است. با این حال، تحریم‌ها مانع جذب سرمایه‌گذاری خارجی شده‌اند.

شرکت‌های دانش‌بنیان نقش مهمی در اقتصاد مقاومتی ایفا کرده‌اند. تعداد این شرکت‌ها از ۵۰ در سال ۱۳۹۰ به ۱۵۰۰۰ در سال ۱۴۰۳ رسید که نوآوری‌هایی در حوزه‌های فناوری اطلاعات و

بیوتکنولوژی به همراه داشت. این رشد، به کاهش وابستگی به فناوری خارجی کمک کرد. اما کمبود بودجه تحقیقاتی، مانع از تحقق کامل پتانسیل این شرکت‌ها شده است. اقتصاد مقاومتی، با وجود دستاوردها، با چالش‌هایی مانند فساد و ناکارآمدی مواجه است. بیانیه گام دوم بر مدیریت جهادی تأکید دارد، اما ضعف در اجرا، پیشرفت را محدود کرده است. ایران باید برای تحقق کامل اقتصاد مقاومتی، بر شفافیت و اصلاحات ساختاری تمرکز کند. این امر، نیازمند هماهنگی بیشتر بین نهادهای حکومتی است.

- تحریم‌ها و اقتصاد نوین

تحریم‌های غرب، ایران را به سمت اقتصاد نوین سوق داده و دوزدن تحریم‌ها با رمزارزها یکی از نتایج آن است. از سال ۱۴۰۰، ایران از رمزارزها برای تجارت بین‌المللی استفاده کرد و حجم معاملات به ۳ میلیارد دلار در سال ۱۴۰۳ رسید. این ابزار، به ایران کمک کرد تا محدودیت‌های بانکی را دور بزند. اما ریسک‌های امنیتی و نوسانات بازار چالش‌هایی ایجاد کرده است. رشد شرکت‌های دانش‌بنیان از ۵۰ به ۱۵۰۰۰ در یک دهه، نشان‌دهنده حرکت به سمت اقتصاد نوین است. این شرکت‌ها در حوزه‌هایی مانند هوش مصنوعی و نانوتکنولوژی فعال شده‌اند و صادرات محصولات دانش‌بنیان به ۲ میلیارد دلار در ۱۴۰۳ رسید. این رشد، اقتصاد ایران را متنوع‌تر کرده است. با این حال، کمبود زیرساخت‌های فناوری، توسعه را محدود کرده است. استفاده از پلتفرم‌های دیجیتال برای تجارت، بخش دیگری از اقتصاد نوین است. ایران با توسعه پلتفرم‌های داخلی مانند دیجی‌کالا، بازار داخلی را تقویت کرد و وابستگی به پلتفرم‌های خارجی را کاهش داد. این اقدام، اشتغال‌زایی را افزایش داد و اقتصاد را در برابر تحریم‌ها مقاوم کرد. اما ضعف در زیرساخت‌های اینترنتی، مانع رشد سریع این بخش شده است.

تحریم‌ها، ایران را به سمت تولید داخلی سوق داده و در بخش‌هایی مانند داروسازی، موفقیت‌هایی به همراه داشت. ایران در سال ۱۴۰۳، ۹۷ درصد نیاز دارویی خود را تأمین کرد. این خودکفایی، فشار تحریم‌ها را کاهش داد و به اقتصاد نوین کمک کرد. اما کمبود مواد اولیه، تولید را با چالش مواجه کرده است.

اقتصاد نوین ایران، با تمرکز بر فناوری‌های سبز مانند انرژی خورشیدی، در حال گسترش است. در سال ۱۴۰۳، ظرفیت انرژی تجدیدپذیر به ۱۲۰۰ مگاوات رسید که بخشی از استراتژی کاهش

وابستگی به سوخت‌های فسیلی است. این تحول، ایران را در مسیر اقتصاد پایدار قرار داده است. اما سرمایه‌گذاری ناکافی، پیشرفت را کند کرده است.

با وجود پیشرفت‌ها، تحریم‌ها همچنان مانع اصلی اقتصاد نوین هستند. بیانیه گام دوم بر درون‌زایی و برون‌گرایی اقتصاد تأکید دارد، اما محدودیت‌های مالی و فناوری، تحقق این هدف را دشوار کرده است. ایران باید با تقویت دیپلماسی اقتصادی، دسترسی به فناوری‌های جهانی را افزایش دهد. این امر، نیازمند تعادل بین استقلال و همکاری بین‌المللی است.

- همکاری‌های بین‌المللی

همکاری ایران با چین در پروژه کمربند و جاده، فرصت‌های اقتصادی بزرگی ایجاد کرده است. این پروژه، با سرمایه‌گذاری چین در زیرساخت‌های ایران، به بهبود بنادر و راه‌آهن کمک کرد و تجارت ایران را در سال ۱۴۰۳ به ۲۰ میلیارد دلار با چین رساند. این همکاری، اقتصاد ایران را در برابر تحریم‌ها مقاوم‌تر کرده است. اما وابستگی به چین، نگرانی‌هایی درباره استقلال اقتصادی ایجاد کرده است.

روابط با روسیه نیز در حوزه انرژی و نظامی گسترش یافته است. در سال ۱۴۰۳، ایران و روسیه قراردادهایی برای صادرات گاز و همکاری در فناوری دفاعی امضا کردند که درآمد ارزی ایران را افزایش داد. این شراکت، به ایران کمک کرد تا در نظم چندقطبی جهانی جایگاه بهتری کسب کند. اما تفاوت‌های استراتژیک، همکاری را پیچیده کرده است.

عضویت ایران در سازمان شانگهای و بریکس، دسترسی به بازارهای جدید را فراهم کرد. در سال ۱۴۰۳، ایران از طریق بریکس، قراردادهای تجاری با هند و آفریقای جنوبی امضا کرد که صادرات غیرنفتی را تقویت کرد. این عضویت، نفوذ اقتصادی ایران را افزایش داد. اما تحریم‌های غرب، بهره‌برداری کامل از این فرصت‌ها را محدود کرده است.

همکاری با کشورهای منطقه، مانند ترکیه و قطر، نیز در دستور کار قرار گرفته است. ایران در سال ۱۴۰۳، صادرات گاز به ترکیه را ۱۰ درصد افزایش داد و با قطر در پروژه‌های مشترک گازی همکاری کرد. این اقدامات، اقتصاد ایران را متنوع کرد. اما رقابت‌های منطقه‌ای، همکاری‌ها را تحت تأثیر قرار داده است.

دیپلماسی اقتصادی ایران، با تمرکز بر کشورهای غیرغربی، به کاهش اثرات تحریم‌ها کمک کرده است. در سال ۱۴۰۳، تجارت با کشورهای همسایه به ۶۰ میلیارد دلار رسید که نشان‌دهنده موفقیت نسبی این استراتژی است. این همکاری‌ها، اقتصاد مقاومتی را تقویت کردند. اما ضعف در زیرساخت‌های تجاری، مانع رشد سریع‌تر شده است.

بیانیه گام دوم، همکاری‌های بین‌المللی را به عنوان بخشی از برون‌گرایی اقتصاد ترویج می‌کند. ایران با گسترش روابط با شرق، توانسته بخشی از فشارهای غرب را خنثی کند، اما نیاز به تنوع‌بخشی بیشتر به شرکای تجاری دارد. این امر، مستلزم مدیریت هوشمندانه روابط و کاهش تنش‌های سیاسی است.

– کاهش وابستگی به نفت

با وجود تأکید بیانیه گام دوم بر کاهش وابستگی به نفت، سهم نفت در بودجه ۱۴۰۳ افزایش یافت و به ۴۵ درصد رسید. این افزایش، ناشی از ناکارآمدی در تنوع‌بخشی به اقتصاد و فشار تحریم‌ها بود. وابستگی به نفت، اقتصاد ایران را در برابر نوسانات جهانی آسیب‌پذیر کرده است. این شکست، اهداف اقتصاد مقاومتی را به چالش کشیده است.

صادرات غیرنفتی، اگرچه در سال ۱۴۰۳ به ۵۰ میلیارد دلار رسید، نتوانست جایگزین درآمدهای نفتی شود. بخش عمده صادرات غیرنفتی به محصولات پتروشیمی وابسته است که خود به نفت مرتبط است. این وابستگی، نشان‌دهنده ضعف در اجرای سیاست‌های اقتصاد مقاومتی است. اصلاح ساختارهای اقتصادی، نیاز فوری است.

سرمایه‌گذاری ناکافی در صنایع جایگزین، مانند فناوری و کشاورزی، یکی از دلایل شکست در کاهش وابستگی به نفت است. در سال ۱۴۰۳، تنها ۵ درصد بودجه به بخش فناوری اختصاص یافت. این کمبود، مانع از توسعه صنایع دانش‌بنیان شد. مدیریت ضعیف منابع، این مشکل را تشدید کرده است.

تحریم‌ها، صادرات نفت ایران را محدود کرده و دولت را به افزایش مالیات و استقراض واداشته است. در سال ۱۴۰۳، کسری بودجه به ۲۰ درصد رسید که فشار بر اقتصاد را افزایش داد. این وضعیت، نشان‌دهنده ناکامی در تحقق اقتصاد مقاومتی است. اصلاحات مالیاتی و بودجه‌ای ضروری است.

فساد و ناکارآمدی در مدیریت منابع نفتی، وابستگی به نفت را تشدید کرده است. گزارش‌های سال ۱۴۰۳ از سوءمدیریت در شرکت‌های نفتی حکایت دارند که درآمدهای نفتی را کاهش داده است. بیانیه گام دوم بر مبارزه با فساد تأکید دارد، اما پیشرفت محدودی دیده شده است. شفافیت، کلید حل این مشکل است.

برای کاهش وابستگی به نفت، ایران باید بر تنوع‌بخشی به اقتصاد و تقویت بخش خصوصی تمرکز کند. بیانیه گام دوم بر مردمی‌سازی اقتصاد تأکید دارد، اما اجرای آن با موانع ساختاری مواجه است. تقویت زیرساخت‌ها و جذب سرمایه‌گذاری خارجی، می‌تواند این روند را معکوس کند.

- تاثیر تحریم‌های جهانی

تحریم‌ها به عنوان مانع اصلی توسعه اقتصادی ایران مطرح می‌شوند، اما مقایسه با کره شمالی نشان می‌دهد ناکارآمدی داخلی نقش مهمی دارد. تحریم‌ها، دسترسی ایران به بازارهای جهانی را محدود کرده و در سال ۱۴۰۳، صادرات نفت را به ۱,۲ میلیون بشکه در روز کاهش داد. این محدودیت، اقتصاد را تحت فشار قرار داده است. اما سوءمدیریت، تأثیر تحریم‌ها را تشدید کرده است.

کره شمالی، با وجود تحریم‌های شدید، با مدیریت متمرکز و برنامه‌ریزی، توانسته خودکفایی نسبی را حفظ کند. در مقابل، ایران با منابع غنی، از فساد و ناکارآمدی رنج می‌برد. گزارش‌های سال ۱۴۰۳ از اختلاس در نهادهای دولتی حکایت دارند. این ناکارآمدی، تحریم‌ها را به بهانه‌ای برای توجیه مشکلات تبدیل کرده است.

ضعف در سیاست‌گذاری اقتصادی، مانند تخصیص ناکافی بودجه به بخش‌های تولیدی، توسعه را کند کرده است. در سال ۱۴۰۳، تنها ۱۰ درصد بودجه به صنعت اختصاص یافت، در حالی که بخش‌های غیرمولد سهم بیشتری داشتند. این سوءمدیریت، نشان‌دهنده نقش ناکارآمدی داخلی است. اصلاح ساختارها ضروری است.

تحریم‌ها، سرمایه‌گذاری خارجی را کاهش داده و فناوری ایران را عقب نگه داشته است. در سال ۱۴۰۳، ایران تنها ۲ میلیارد دلار سرمایه خارجی جذب کرد، در حالی که کشورهای هم‌سایه مانند ترکیه ۱۰ برابر بیشتر جذب کردند. اما ضعف در دیپلماسی اقتصادی، این مشکل را تشدید کرده است. ایران باید روابط تجاری خود را گسترش دهد.

بیانیه گام دوم، بر درون‌زایی و برون‌گرایی اقتصادی تأکید دارد، اما ناکارآمدی داخلی مانع تحقق این اهداف شده است. فساد و عدم شفافیت، اعتماد عمومی را کاهش داده و سرمایه‌گذاری داخلی را محدود کرده است. در سال ۱۴۰۳، فرار سرمایه به ۱۵ میلیارد دلار رسید. این امر، ناکارآمدی را برجسته می‌کند.

برای غلبه بر تحریم‌ها، ایران باید ناکارآمدی‌ها را کاهش دهد و از تجربه کشورهایمانند کره شمالی درس بگیرد. بیانیه گام دوم، مدیریت جهادی را ترویج می‌کند، اما بدون اصلاحات ساختاری و مبارزه با فساد، تحریم‌ها همچنان بهانه‌ای برای ناکامی‌ها باقی خواهند ماند.

تحوّلات فرهنگی و تمدنی

- صدور انقلاب در گام دوم

صدور انقلاب، به عنوان یکی از اهداف گام دوم، بر گسترش آرمان‌های انقلاب اسلامی در جهان تأکید دارد. تأثیر ایران بر انتفاضه فلسطین ۲۰۲۱، از طریق حمایت از حماس و جهاد اسلامی، نمونه‌ای از این تلاش است. ایران با تأمین مالی و تسلیحاتی، به تقویت مقاومت فلسطینی کمک کرد. این حمایت، ایران را به عنوان حامی آرمان فلسطین در جهان اسلام مطرح کرد.

در آفریقا، ایران از طریق شبکه‌های شیعی، مانند جوامع شیعه در نیجریه و تانزانیا، نفوذ فرهنگی خود را گسترش داده است. فعالیت‌های مذهبی مانند مراسم عاشورا، به ترویج فرهنگ شیعی کمک کرده و جوانان آفریقایی را جذب کرده است. این شبکه‌ها، پیام انقلاب را به قاره آفریقا برده‌اند. اما محدودیت‌های مالی، این فعالیت‌ها را محدود کرده است.

ایران از طریق رسانه‌های بین‌المللی مانند پرس تی‌وی، پیام انقلاب را منتشر می‌کند. این رسانه‌ها، با پوشش اخبار مقاومت، تصویری مثبت از ایران ارائه داده‌اند. در سال ۱۴۰۳، این شبکه‌ها مخاطبان زیادی در خاورمیانه و آفریقا جذب کردند. اما تحریم‌ها، دسترسی به فناوری‌های رسانه‌ای را دشوار کرده است.

حمایت ایران از جنبش‌های مقاومت، مانند حزب‌الله لبنان، به صدور انقلاب کمک کرده است. حزب‌الله با فعالیت‌های فرهنگی و سیاسی، الگوی انقلاب اسلامی را در لبنان ترویج داده است. این

گروه، به‌ویژه در دهه ۲۰۲۰، به عنوان نماد مقاومت شناخته شد. اما ضعف این گروه در ۲۰۲۵، تأثیرگذاری ایران را کاهش داد.

فعالیت‌های خیریه، مانند بیمارستان‌های وابسته به ایران در لبنان و عراق، به صدور انقلاب کمک کرده است. این اقدامات، تصویر مثبتی از ایران در میان جوامع محروم ایجاد کرده است. در سال ۱۴۰۳، این فعالیت‌ها در آفریقا گسترش یافت. اما فشارهای بین‌المللی، این پروژه‌ها را با چالش مواجه کرده است.

بیانیه گام دوم، صدور انقلاب را بخشی از تمدن‌سازی اسلامی می‌داند. ایران با تقویت شبکه‌های مقاومت و فعالیت‌های فرهنگی، در این مسیر گام برداشته، اما چالش‌هایی مانند تحریم‌ها و تفاوت‌های فرهنگی، موفقیت را محدود کرده‌اند. تقویت دیپلماسی فرهنگی، کلید موفقیت این هدف است.

- جنگ نرم و مقابله فرهنگی

جنگ نرم، به عنوان یکی از چالش‌های گام دوم، نیازمند مقابله فرهنگی است. ایران با ممنوعیت شبکه‌های ضدایرانی مانند بی‌بی‌سی فارسی و منوتو، تلاش کرد تأثیرات فرهنگی غرب را کاهش دهد. این اقدام، به حفظ فضای فرهنگی داخلی کمک کرد. اما فیلترینگ، نارضایتی عمومی را افزایش داده است.

سازمان فرهنگ و ارتباطات اسلامی، نقش کلیدی در مقابله با جنگ نرم دارد. این سازمان با ترویج فرهنگ اسلامی در خارج از کشور، از طریق نمایشگاه‌های فرهنگی و آموزش زبان فارسی، فعالیت می‌کند. در سال ۱۴۰۳، این سازمان در ۸۰ کشور برنامه اجرا کرد. اما کمبود بودجه، اثربخشی این فعالیت‌ها را کاهش داده است.

رسانه‌های داخلی ایران، مانند صداوسیما، با تولید محتوای انقلابی، به مقابله با جنگ نرم پرداخته‌اند. سریال‌های تاریخی و مذهبی، مانند مختارنامه، تأثیر فرهنگی عمیقی داشته‌اند. این تولیدات، ارزش‌های اسلامی را ترویج می‌کنند. اما جذابیت کمتر نسبت به رسانه‌های غربی، چالش بزرگی است.

ایران با تقویت شبکه‌های اجتماعی داخلی، مانند آپارات، سعی در کاهش نفوذ پلتفرم‌های غربی داشته است. در سال ۱۴۰۳، این پلتفرم‌ها بیش از ۲۰ میلیون کاربر فعال داشتند. این اقدام، به حفظ هویت فرهنگی کمک کرد. اما محدودیت‌های اینترنتی، اعتماد کاربران را کاهش داده است. فعالیت‌های آموزشی، مانند دانشگاه الزهرا برای دانشجویان خارجی، به ترویج فرهنگ اسلامی کمک کرده است. این دانشگاه در سال ۱۴۰۳، بیش از ۵۰۰۰ دانشجوی خارجی جذب کرد. این برنامه‌ها، نفوذ فرهنگی ایران را افزایش داده‌اند. اما مشکلات زیرساختی، مانع گسترش این فعالیت‌ها شده‌اند. بیانیه گام دوم، بر لزوم جهاد فرهنگی تأکید دارد، اما جنگ نرم غرب همچنان چالش بزرگی است. ایران باید با تولید محتوای جذاب و تقویت زیرساخت‌های رسانه‌ای، در این جنگ موفق شود. هماهنگی بین نهادهای فرهنگی، برای تحقق این هدف ضروری است.

- اسلامگرایی در برابر مدرنیته

تناقض بین مبارزه با تهاجم فرهنگی و رشد مصرف‌گرایی، چالش اصلی گام دوم است. ایران با ترویج اسلامگرایی، سعی در حفظ ارزش‌های دینی دارد، اما مصرف‌گرایی در میان جوانان افزایش یافته است. این تناقض، هویت فرهنگی ایران را به چالش کشیده است. بیانیه گام دوم، بر سبک زندگی اسلامی تأکید دارد.

رسانه‌های غربی، مانند فیلم‌ها و شبکه‌های اجتماعی، مصرف‌گرایی را در ایران ترویج کرده‌اند. در سال ۱۴۰۳، مصرف کالاهای لوکس ۱۵ درصد افزایش یافت که با ارزش‌های انقلابی در تضاد است. این روند، نفوذ فرهنگی غرب را نشان می‌دهد. مقابله با این تهاجم، نیازمند تولید محتوای جذاب است.

آموزش‌های دینی در مدارس و دانشگاه‌ها، برای تقویت اسلامگرایی اجرا شده‌اند. در سال ۱۴۰۳، بیش از ۵ میلیون دانش‌آموز در برنامه‌های دینی شرکت کردند. این اقدامات، به حفظ هویت اسلامی کمک کرده‌اند. اما جذابیت کمتر این برنامه‌ها، اثربخشی را کاهش داده است. فعالیت‌های فرهنگی، مانند جشنواره‌های فیلم فجر، تلاشی برای ترویج اسلامگرایی بوده است. این جشنواره‌ها در سال ۱۴۰۳، آثاری با مضامین دینی ارائه کردند که مخاطبان زیادی جذب کرد. اما رقابت با تولیدات هالیوود، همچنان چالش برانگیز است. سرمایه‌گذاری در فرهنگ، نیاز فوری است.

بیانیه گام دوم، بر ایجاد سبک زندگی اسلامی در برابر مدرنیته تأکید دارد، اما تناقض بین آرمان‌ها و واقعیت‌ها مانع پیشرفت است. ایران باید با تولید محتوای فرهنگی جذاب و کاهش محدودیت‌ها، این تناقض را رفع کند. هماهنگی بین سیاست‌های فرهنگی و نیازهای جامعه، کلید موفقیت است.

پیشرفت‌های علمی و فناوری

- دستاوردهای هسته‌ای و موشکی

ایران در سال ۱۴۰۲ در حوزه توان موشکی به پیشرفت‌های قابل توجهی دست یافت و برد موشک‌های بالستیک خود را به بیش از ۲۰۰۰ کیلومتر رساند. این موشک‌ها، مانند موشک خرمشهر، دقت و قدرت تخریب بالایی دارند و به عنوان بازدارنده در برابر تهدیدات منطقه‌ای عمل می‌کنند. برنامه موشکی ایران، که بخشی از استراتژی دفاعی مستقل است، با وجود تحریم‌ها توسعه یافت. این دستاوردها جایگاه ایران را به عنوان یک قدرت نظامی منطقه‌ای تقویت کرده است. اما انتقادات بین‌المللی، فشارهای دیپلماتیک را افزایش داده است.

تولید پهپادهای پیشرفته، مانند شاهد-۱۳۶، یکی دیگر از دستاوردهای ایران در سال ۱۴۰۲ بود. این پهپادها با هزینه کم و قابلیت‌های تهاجمی، در بازارهای جهانی تقاضای بالایی دارند و به کشورهایمانند روسیه صادر شده‌اند. فناوری پهپادی ایران، توانایی عملیات‌های دوربرد و شناسایی را بهبود بخشیده است. این موفقیت، به اقتصاد نظامی ایران کمک کرده است. اما استفاده از این پهپادها در منازعات، ایران را در معرض اتهامات بین‌المللی قرار داده است.

سامانه‌های پدافندی، مانند باور-۳۷۳، نشان‌دهنده خودکفایی ایران در فناوری دفاعی است. این سامانه در سال ۱۴۰۲ توانایی رهگیری اهداف در ارتفاع بالا را نشان داد و با سیستم‌های غربی مانند پاتریوت رقابت می‌کند. توسعه این سامانه‌ها، ایران را در برابر تهدیدات هوایی مقاوم‌تر کرده است. با این حال، هزینه‌های بالای توسعه این فناوری‌ها، بودجه سایر بخش‌ها را محدود کرده است. بیانیه گام دوم بر پیشرفت علمی به عنوان عامل اقتدار تأکید دارد.

برنامه هسته‌ای ایران، با دستیابی به غنی‌سازی ۶۰٪ اورانیوم، دستاورد علمی مهمی محسوب می‌شود. این پیشرفت، توانایی ایران در فناوری‌های پیچیده را نشان داد و به عنوان اهرم فشار در مذاکرات هسته‌ای عمل کرد. اما این برنامه، تحریم‌های شدید بین‌المللی را به دنبال داشت که اقتصاد

را تحت فشار قرار داد. ایران در سال ۱۴۰۳ همچنان بر استقلال هسته‌ای تأکید کرد. این رویکرد، با وجود دستاوردها، هزینه‌های دیپلماتیک سنگینی به همراه داشته است. توسعه فناوری‌های موشکی و هسته‌ای، بخشی از استراتژی اقتصاد مقاومتی است که در بیانیه گام دوم ترویج شده است. این فناوری‌ها، ایران را در برابر تهدیدات خارجی تقویت کرده‌اند و به استقلال دفاعی کمک کرده‌اند. اما تمرکز بیش از حد بر این بخش‌ها، منابع را از توسعه فناوری‌های غیرنظامی منحرف کرده است. برای تحقق کامل اهداف گام دوم، ایران باید تعادلی بین فناوری‌های دفاعی و غیرنظامی ایجاد کند. این تعادل، نیازمند مدیریت هوشمندانه منابع است.

- فناوری‌های نوین

ایران در حوزه نانو تکنولوژی در سال ۱۴۰۳ به رتبه هشتم جهانی رسید و مقالات علمی آن در این زمینه به بیش از ۱۲،۰۰۰ مورد افزایش یافت. این پیشرفت، کاربردهایی در پزشکی و صنعت ایجاد کرده و ایران را به صادرکننده محصولات نانو تبدیل کرده است. شرکت‌های دانش‌بنیان در این حوزه، نقش کلیدی ایفا کرده‌اند. اما کمبود سرمایه‌گذاری، تجاری‌سازی این فناوری‌ها را محدود کرده است. بیانیه گام دوم، نانو تکنولوژی را به عنوان یکی از اولویت‌های علمی تأکید می‌کند. زیست‌فناوری ایران نیز پیشرفت چشمگیری داشته و در سال ۱۴۰۳، رتبه ۱۲ جهانی را کسب کرد. تولید واکسن‌های داخلی مانند برکت در دوران کرونا، توانایی ایران در این حوزه را نشان داد. این فناوری، به خودکفایی دارویی و کاهش وابستگی به واردات کمک کرده است. اما ضعف در زیرساخت‌های آزمایشگاهی، توسعه این بخش را کند کرده است. تقویت همکاری‌های بین‌المللی می‌تواند این مشکل را حل کند.

استارت‌آپ‌های ایرانی در حوزه فناوری اطلاعات، مانند دیجی‌کالا و آپارات، در سال ۱۴۰۳ رشد قابل توجهی داشتند و بیش از ۵ میلیون کاربر فعال جذب کردند. این استارت‌آپ‌ها، اشتغال‌زایی را افزایش داده و اقتصاد دیجیتال را تقویت کرده‌اند. اما فیلترینگ اینترنت و کمبود سرمایه‌گذاری، رشد آنها را محدود کرده است. بیانیه گام دوم بر حمایت از شرکت‌های دانش‌بنیان تأکید دارد. رفع موانع نظارتی، کلید موفقیت این بخش است.

هوش مصنوعی در ایران نیز در حال توسعه است و در سال ۱۴۰۳، پروژه‌های هوش مصنوعی در حوزه‌های پزشکی و کشاورزی اجرا شدند. این فناوری، بهره‌وری را در بخش‌های کلیدی

افزایش داده و به اقتصاد مقاومتی کمک کرده است. اما کمبود داده‌های باکیفیت و متخصصان، پیشرفت را کند کرده است. سرمایه‌گذاری در آموزش و زیرساخت‌ها ضروری است. ایران باید برای رقابت جهانی، سرعت توسعه را افزایش دهد.

بیانیه گام دوم، فناوری‌های نوین را به عنوان موتور پیشرفت کشور معرفی می‌کند. ایران با تمرکز بر نانو، زیست‌فناوری و استارت‌آپ‌ها، گام‌هایی در این مسیر برداشته است. اما محدودیت‌های مالی و زیرساختی، رشد این بخش‌ها را نامتوازن کرده است. تقویت همکاری‌های بین‌المللی و افزایش بودجه تحقیقاتی، می‌تواند این چالش‌ها را رفع کند. این امر، برای تحقق تمدن نوین اسلامی حیاتی است.

- دستاوردهای هسته‌ای

غنی‌سازی اورانیوم تا ۶۰٪ در سال ۱۴۰۲، دستاورد علمی بزرگی بود. این برنامه، ایران را به آستانه توان هسته‌ای رساند و اهرمی در مذاکرات ایجاد کرد. اما تحریم‌های شدید، صادرات نفت را به ۱٫۲ میلیون بشکه در روز کاهش داد. این فشار، اقتصاد ایران را در سال ۱۴۰۳ با کسری بودجه ۲۰ درصدی مواجه کرد. بیانیه گام دوم بر استقلال علمی تأکید دارد، اما هزینه‌ها باید مدیریت شوند. تحریم‌های هسته‌ای، دسترسی ایران به فناوری‌های جهانی را محدود کرد و هزینه‌های تحقیقاتی را افزایش داد. در سال ۱۴۰۳، ایران بیش از ۵ میلیارد دلار صرف برنامه هسته‌ای کرد که منابع را از بخش‌های دیگر منحرف کرد. این هزینه‌ها، با وجود دستاوردها، توجیه اقتصادی ندارند. فشارهای دیپلماتیک نیز ایران را منزوی‌تر کرده است. تعادل بین پیشرفت علمی و دیپلماسی ضروری است. حملات اسرائیل به تأسیسات هسته‌ای ایران در سال ۱۴۰۳، خسارات سنگینی به زیرساخت‌ها وارد کرد. این حملات، توانایی ایران در حفظ برنامه هسته‌ای را تضعیف کرد و هزینه‌های بازسازی را افزایش داد. این وضعیت، نشان‌دهنده شکنندگی دستاوردهای هسته‌ای در برابر تهدیدات خارجی است. ایران باید امنیت تأسیسات خود را تقویت کند. این امر، برای حفظ دستاوردها حیاتی است. برای کاهش هزینه‌های هسته‌ای، ایران باید دیپلماسی فعال‌تری در پیش بگیرد. مذاکرات هسته‌ای می‌توانند تحریم‌ها را کاهش دهند و منابع را به بخش‌های غیرنظامی هدایت کنند. بیانیه گام دوم، پیشرفت علمی را ترویج می‌کند، اما بدون مدیریت هزینه‌ها، این دستاوردها پایدار نخواهند بود. تعادل بین استقلال و اقتصاد، کلید موفقیت است.

– فناوری‌های نوین؛ رشد نامتوازن

رشد فناوری‌های نوین در ایران، مانند نانو و هوش مصنوعی، چشمگیر بوده، اما کیفیت مقالات علمی پایین است. در سال ۱۴۰۳، ایران بیش از ۶۰،۰۰۰ مقاله علمی منتشر کرد، اما تنها ۱۰ درصد در مجلات برتر جهانی چاپ شدند. این ضعف، تأثیر جهانی تحقیقات ایران را کاهش داده است. بیانیه گام دوم بر دستیابی به قله علمی تأکید دارد. بهبود کیفیت پژوهش، نیازمند سرمایه‌گذاری بیشتر است. تمرکز ایران بر فناوری‌های خدماتی، مانند اپلیکیشن‌های تجاری، به جای فناوری‌های پیشرفته، رشد را نامتوازن کرده است. استارت‌آپ‌های خدماتی، مانند اسنپ، در سال ۱۴۰۳ موفق بودند، اما فناوری‌های پیشرفته مانند کوانتوم به شرف محدودی داشتند. این تمرکز، ایران را از رقابت جهانی عقب‌نگه داشته است. تقویت زیرساخت‌های تحقیقاتی ضروری است. بیانیه گام دوم بر نوآوری تأکید دارد.

بودجه تحقیقاتی ایران در سال ۱۴۰۳، تنها ۱ درصد تولید ناخالص داخلی بود، در حالی که کشورهای پیشرفته بیش از ۳ درصد تخصیص می‌دهند. این کمبود، توسعه فناوری‌های پیشرفته را کند کرده و رشد را به بخش‌های خدماتی محدود کرده است. افزایش بودجه تحقیقاتی، می‌تواند این مشکل را حل کند. بیانیه گام دوم، بر جهاد علمی تأکید دارد.

برای رفع رشد نامتوازن، ایران باید بر فناوری‌های استراتژیک مانند هوش مصنوعی و کوانتوم تمرکز کند. همکاری‌های بین‌المللی، مانند پروژه‌های مشترک با چین، می‌تواند به انتقال فناوری کمک کنند. بیانیه گام دوم، برون‌گرایی علمی را ترویج می‌کند، اما تحریم‌ها مانع بزرگی هستند. دیپلماسی علمی، کلید موفقیت این بخش است.

تحلیل راهبرد «بازدارندگی هوشمند»

– هزینه‌های نظامی کردن سیاست خارجی

نظامی کردن سیاست خارجی ایران، که بخشی از راهبرد بازدارندگی هوشمند است، هزینه‌های سنگینی به همراه داشته است. بودجه نظامی ایران، به‌ویژه برای سپاه پاسداران، در سال ۱۴۰۳ بیش از ۲۰ میلیارد دلار بود که بخش عمده‌ای از منابع کشور را مصرف کرد. این هزینه‌ها، برای توسعه موشک‌ها و حمایت از محور مقاومت صرف شده، اما توجه اقتصادی محدودی داشته است.

تحریم‌های ناشی از این سیاست، اقتصاد ایران را تحت فشار قرار داده و کسری بودجه را افزایش داده است. بیانیه گام دوم بر استقلال دفاعی تأکید دارد، اما هزینه‌های آن باید مدیریت شود. ترور قاسم سلیمانی در سال ۱۳۹۸ توسط آمریکا، ضربه بزرگی به راهبرد بازدارندگی هوشمند ایران وارد کرد. سلیمانی، معمار محور مقاومت، نقش کلیدی در هماهنگی گروه‌های نیابتی داشت و فقدان او، نفوذ ایران در منطقه را تضعیف کرد. پاسخ موشکی ایران به پایگاه عین‌الاسد، اگرچه نمایشی از قدرت بود، اما نتوانست خلأ استراتژیک را جبران کند. این شکست، نشان‌دهنده شکنندگی بازدارندگی در برابر حملات هدفمند است. ایران باید برای حفظ بازدارندگی، روی جانشین‌پروری تمرکز کند.

حمایت از گروه‌های نیابتی مانند حزب‌الله و حوثی‌ها، هزینه‌های نظامی ایران را افزایش داده است. در سال ۱۴۰۳، ایران سالانه حدود ۱ میلیارد دلار به حزب‌الله اختصاص داد، اما تضعیف این گروه در ۲۰۲۵، بازده این سرمایه‌گذاری را کاهش داد. این هزینه‌ها، منابع را از توسعه داخلی منحرف کرده و نارضایتی عمومی را افزایش داده است. بیانیه گام دوم، این هزینه‌ها را برای حفظ عزت ملی توجیه می‌کند. اما بدون نتایج ملموس، این سیاست زیر سؤال می‌رود.

جنگ ۱۲ روزه ایران و اسرائیل در سال ۱۴۰۳، نمونه‌ای از هزینه‌های نظامی کردن سیاست خارجی بود. این درگیری، خسارات سنگینی به تأسیسات هسته‌ای و نظامی ایران وارد کرد و بازدارندگی هوشمند را تضعیف کرد. ایران با حملات موشکی پاسخ داد، اما ناتوانی در جلوگیری از حملات اسرائیل، محدودیت‌های این راهبرد را نشان داد. تقویت دفاع سایبری و پدافندی، برای کاهش این هزینه‌ها ضروری است. این امر، برای حفظ اعتبار بازدارندگی حیاتی است.

برای کاهش هزینه‌های نظامی، ایران باید دیپلماسی را با قدرت سخت ترکیب کند. بیانیه گام دوم بر مدیریت جهادی تأکید دارد، اما تمرکز بیش از حد بر نظامی‌گری، اقتصاد را تضعیف کرده است. ایران باید با تقویت دیپلماسی اقتصادی، مانند همکاری با بریکس، منابع را به بخش‌های غیرنظامی هدایت کند. این تعادل، می‌تواند بازدارندگی هوشمند را پایدارتر کند. بدون این اصلاحات، هزینه‌ها توجیه‌ناپذیر باقی خواهند ماند.

نقش ایران در سازمان‌های بین‌المللی

ایران پس از انقلاب اسلامی، رویکردی محتاطانه نسبت به سازمان‌های بین‌المللی اتخاذ کرد و بر استقلال سیاسی تأکید داشت. عضویت در سازمان‌هایی مانند سازمان همکاری شانگهای و بریکس، بخشی از استراتژی «نگاه به شرق» برای کاهش فشار تحریم‌های غربی بود. با این حال، ایران از عضویت در شانگهای بهره اقتصادی قابل توجهی نبرد، زیرا تحریم‌ها و موانع داخلی مانع از تحقق پتانسیل‌های تجاری شدند. در سال ۱۴۰۳، تجارت ایران با اعضای شانگهای تنها ۲۰ درصد از کل تجارت خارجی را تشکیل داد. این ناکامی، نشان‌دهنده محدودیت‌های دیپلماسی اقتصادی ایران است. تحریم‌های گروه ویژه اقدام مالی (FATF) نتیجه عدم انعطاف ایران در پذیرش استانداردهای جهانی مبارزه با پولشویی و تأمین مالی تروریسم است. ایران از سال ۱۳۹۸ در لیست سیاه FATF قرار گرفت که مبادلات بانکی را دشوار کرد. عدم تصویب کنوانسیون‌های پالمو و CFT، به دلیل نگرانی از افشای اطلاعات مالی حساس، این وضعیت را تشدید کرد. این تحریم‌ها، هزینه‌های تجارت خارجی ایران را افزایش داده و جذب سرمایه‌گذاری خارجی را محدود کرده است. در سال ۱۴۰۳، تنها ۲ میلیارد دلار سرمایه خارجی جذب شد.

عضویت ایران در سازمان همکاری شانگهای، که در سال ۱۴۰۲ نهایی شد، فرصتی برای تقویت روابط با چین و روسیه فراهم کرد. این سازمان، با ۴۲ درصد جمعیت جهان و ۲۵ درصد تولید ناخالص جهانی، پتانسیل بالایی برای همکاری اقتصادی دارد. اما موانعی مانند تحریم‌های FATF و ناسازگاری با استانداردهای بانکی جهانی، مانع بهره‌برداری کامل ایران شدند. تجارت ایران با چین در سال ۱۴۰۳ به ۲۰ میلیارد دلار رسید، اما با هند و پاکستان محدود ماند. این وضعیت، نشان‌دهنده چالش‌های همگرایی اقتصادی است.

ایران در سازمان همکاری اقتصادی (اکو) نیز نقش فعالی داشته، اما همکاری‌های اقتصادی در این سازمان به دلیل اختلافات سیاسی و رقابت‌های منطقه‌ای محدود بوده است. اکو، با عضویت ایران، ترکیه و پاکستان، پتانسیل دسترسی به بازارهای منطقه‌ای را دارد. اما مشکلات حقوقی دریای خزر و عدم هماهنگی در سیاست‌های تجاری، مانع از تحقق اهداف اقتصادی شد. در سال ۱۴۰۳، تجارت درون منطقه‌ای اکو تنها ۱۰ درصد از کل تجارت اعضا را تشکیل داد. ایران باید دیپلماسی فعال‌تری برای تقویت این سازمان اتخاذ کند.

سازمان دی-۸، با هدف تقویت همکاری‌های اقتصادی کشورهای اسلامی، یکی دیگر از حوزه‌های فعالیت ایران است. ایران در این سازمان، با کشورهایی مانند ترکیه و مالزی همکاری می‌کند، اما نتایج اقتصادی محدود بوده است. در سال ۱۴۰۳، تجارت ایران با اعضای دی-۸ کمتر از ۵ میلیارد دلار بود که نشان‌دهنده ضعف در بهره‌برداری از این سازمان است. موانع داخلی مانند فساد و ناکارآمدی، همراه با تحریم‌های FATF، این ناکامی را تشدید کرده‌اند. بیانیه گام دوم بر برون‌گرایی اقتصادی تأکید دارد، اما اجرا ضعیف بوده است.

تحریم‌های FATF به عنوان ابزاری برای فشار آمریکا، کانال‌های دور زدن تحریم‌ها را برای ایران دشوار کرده است. عدم پذیرش استانداردهای FATF، به بهانه حفظ استقلال، روابط بانکی ایران با کشورهای حتی همسو مانند چین و هند را پیچیده کرده است. در سال ۱۴۰۳، بانک‌های چینی به دلیل ترس از جریمه‌های آمریکا، همکاری با ایران را محدود کردند. این وضعیت، نشان‌دهنده تناقض بین استقلال و نیاز به تعامل جهانی است. ایران باید تعادلی بین این دو ایجاد کند.

ایران در سازمان اوپک نیز نقش کلیدی دارد و از ذخایر نفتی خود برای تأثیرگذاری بر بازار جهانی استفاده کرده است. اما تحریم‌های غربی، توانایی ایران در استفاده از ظرفیت اوپک را کاهش داده‌اند. در سال ۱۴۰۳، تولید نفت ایران به ۳٫۲ میلیون بشکه در روز محدود شد که بخش عمده آن به چین صادر شد. این وابستگی، پتانسیل ایران در اوپک را تضعیف کرده است. تقویت دیپلماسی انرژی می‌تواند این مشکل را کاهش دهد.

برای تحقق اهداف گام دوم، ایران باید رویکردی عمل‌گرایانه‌تر در سازمان‌های بین‌المللی اتخاذ کند. عضویت در شانگهای و بریکس، فرصت‌هایی برای کاهش انزوای اقتصادی فراهم کرده، اما بدون رفع موانع FATF و اصلاحات داخلی، این عضویت‌ها تأثیر محدودی خواهند داشت. در سال ۱۴۰۳، فساد داخلی و ناکارآمدی، مانع از جذب سرمایه‌گذاری از این سازمان‌ها شد. ایران باید با شفافیت مالی و دیپلماسی هوشمند، جایگاه خود را در نظام بین‌الملل تقویت کند.

نقد دیدگاه‌های مخالف

ادعای "ایران عامل ناآرامی"، که توسط غرب و برخی کشورهای منطقه مطرح می‌شود، اغلب به عنوان پوششی برای ناکارآمدی‌های داخلی این کشورها استفاده می‌شود. این اتهام، ایران را مسئول

بی‌ثباتی در خاورمیانه معرفی می‌کند، اما ریشه ناآرامی‌ها در سیاست‌های مداخله‌جویانه آمریکا و حمایت از رژیم‌های استبدادی عربی نهفته است. برای مثال، جنگ یمن عمدتاً نتیجه دخالت ائتلاف سعودی است، اما ایران به عنوان مقصر معرفی می‌شود. این روایت، توجه را از ناکارآمدی‌های اقتصادی و سیاسی کشورهای عربی منحرف می‌کند. بیانیه گام دوم، بر استقلال ایران در برابر این اتهامات تأکید دارد. نقد این دیدگاه، نشان‌دهنده تلاش برای تحریف نقش ایران است.

برخورد خشن با منتقدان داخلی، مانند بازداشت فعالان در اعتراضات ۱۴۰۱، یکی از نقاط ضعف نظام است. این رویکرد، به جای گفت‌وگو، منتقدان را سرکوب کرده و به وجهه جهانی ایران آسیب زده است. گزارش‌های حقوق بشری در سال ۱۴۰۳ از بازداشت بیش از ۲۰،۰۰۰ نفر خبر دادند که نارضایتی عمومی را تشدید کرد. بیانیه گام دوم، بر وحدت ملی تأکید دارد، اما سرکوب، شکاف بین مردم و نظام را عمیق‌تر کرده است. این برخورد، انتقادات مشروع را به حاشیه می‌راند و به دشمنان خارجی بهانه می‌دهد. اصلاح این سیاست، برای تقویت مشروعیت نظام ضروری است.

غرب با استفاده از رسانه‌هایی مانند بی‌بی‌سی فارسی، ایران را به عنوان تهدید جهانی معرفی می‌کند. این رسانه‌ها، با تمرکز بر برنامه هسته‌ای و حمایت از محور مقاومت، تصویری تحریف‌شده از ایران ارائه می‌دهند. در سال ۱۴۰۳، این روایت‌ها، تحریم‌ها علیه ایران را توجیه کردند، در حالی که مداخلات آمریکا در عراق و افغانستان نادیده گرفته شدند. این استاندارد دوگانه، نشان‌دهنده تلاش برای تضعیف ایران است. بیانیه گام دوم، بر مقابله با جنگ نرم تأکید دارد، اما ایران نیاز به دیپلماسی رسانه‌ای قوی‌تر دارد. این نقد، به روشنی سوگیری غرب را افشا می‌کند.

اتهام حمایت ایران از تروریسم، به‌ویژه در مورد حزب‌الله و حوثی‌ها، اغلب اغراق‌آمیز است. این گروه‌ها، به عنوان بخشی از محور مقاومت، در برابر اشغالگری اسرائیل و نفوذ سعودی عمل می‌کنند، اما غرب آنها را تروریستی می‌خواند. در سال ۱۴۰۳، حملات حوثی‌ها به اهداف سعودی، به عنوان دفاع از یمن مطرح شد، اما رسانه‌های غربی آن را به ایران نسبت دادند. این اتهامات، برای انزوای دیپلماتیک ایران طراحی شده‌اند. بیانیه گام دوم، حمایت از مقاومت را بخشی از تمدن‌سازی می‌داند. نقد این دیدگاه، نشان‌دهنده تلاش برای تحریف آرمان‌های ایران است.

منتقدان داخلی، مانند فعالان مدنی، اغلب به دلیل انتقاد از فساد یا ناکارآمدی اقتصادی سرکوب می‌شوند. در سال ۱۴۰۳، بازداشت روزنامه‌نگاران و فعالان حقوق بشر، به جای پاسخگویی، افزایش

یافت. این رویکرد، انتقادات سازنده را خفه کرده و به مهاجرت نخبگان منجر شده است. بیانیه گام دوم، بر مشارکت جوانان تأکید دارد، اما سرکوب، این هدف را تضعیف می‌کند. گفت‌وگوی ملی و پذیرش انتقادات، می‌تواند مشروعیت نظام را تقویت کند. برخورد نادرست با منتقدان، به دشمنان خارجی بهانه می‌دهد.

ادعای ناآرامی‌سازی ایران، با نادیده گرفتن نقش کشورهای عربی در سرکوب جنبش‌های مردمی، مانند بهار عربی، همراه است. رژیم‌های سعودی و اماراتی، با سرکوب اعتراضات در بحرین و یمن، بی‌ثباتی را تشدید کردند، اما ایران مقصر شناخته می‌شود. این روایت، برای توجیه ائتلاف عربی-اسرائیلی علیه ایران استفاده می‌شود. در سال ۱۴۰۳، این کشورها بودجه نظامی خود را افزایش دادند، اما ایران به عنوان تهدید معرفی شد. بیانیه گام دوم، بر عزت ملی در برابر این اتهامات تأکید دارد. این نقد، استاندارد دوگانه منطقه‌ای را افشا می‌کند.

تحریم‌های FATF و اتهامات پولشویی علیه ایران، بخشی از تلاش برای انزوای اقتصادی است. این تحریم‌ها، تجارت ایران را محدود کرده و در سال ۱۴۰۳، تنها ۲ میلیارد دلار سرمایه خارجی جذب شد. اما ناکارآمدی داخلی، مانند فساد در نهادهای دولتی، این مشکلات را تشدید کرده و بهانه‌ای برای تحریم‌ها فراهم کرده است. بیانیه گام دوم، بر اقتصاد مقاومتی تأکید دارد، اما بدون شفافیت، این اتهامات ادامه می‌یابند. ایران باید با اصلاحات داخلی، این بهانه‌ها را خنثی کند. این نقد، نشان‌دهنده سوءاستفاده غرب از ضعف‌های داخلی است.

برای مقابله با دیدگاه‌های مخالف، ایران باید دیپلماسی نرم و اصلاحات داخلی را تقویت کند. بیانیه گام دوم، بر تمدن‌سازی و عزت ملی تأکید دارد، اما برخورد نادرست با منتقدان و ناکامی‌های اقتصادی، این اهداف را تضعیف کرده‌اند. در سال ۱۴۰۴، بدون گفت‌وگو با منتقدان و پاسخ به اتهامات جهانی، ایران در معرض انزوای بیشتر قرار خواهد گرفت. تقویت رسانه‌های بین‌المللی و شفافیت داخلی، می‌تواند این دیدگاه‌ها را خنثی کند. این رویکرد، برای تحقق اهداف گام دوم حیاتی است.

نتیجه‌گیری

گام دوم انقلاب اسلامی، به عنوان یک سند راهبردی، ایران را به سمت تمدن‌سازی نوین اسلامی هدایت کرده است. موفقیت‌های ایران در محور مقاومت، مانند حمایت از حزب‌الله و حوثی‌ها، نفوذ منطقه‌ای را تقویت کرد و در برابر هژمونی غرب ایستادگی نشان داد. در حوزه علم، پیشرفت‌های هسته‌ای و فناوری‌های نوین مانند نانو و پهپادها، ایران را به یک قدرت علمی تبدیل کرده است. این موفقیت‌ها، با وجود تحریم‌ها، نماد استقلال علمی هستند. اما هزینه‌های بالا و رشد نامتوازن، این پیشرفت‌ها را تحت‌الشعاع قرار داده‌اند.

در حوزه اقتصاد، گام دوم با چالش‌های جدی مواجه بوده است. اقتصاد مقاومتی، علی‌رغم دستاوردهایی مانند رشد شرکت‌های دانش‌بنیان، نتوانسته وابستگی به نفت را کاهش دهد و تورم و بیکاری همچنان بالا است. تحریم‌ها نقش مهمی داشته‌اند. همکاری‌های بین‌المللی با چین و روسیه، فرصت‌هایی ایجاد کرده، اما بهره‌برداری اقتصادی محدود بوده است. اصلاحات ساختاری برای تحقق اقتصاد نوین ضروری است.

در بخش فرهنگی، صدور انقلاب با موفقیت‌های محدودی همراه بوده، مانند نفوذ در آفریقا و حمایت از فلسطین. بیانیه گام دوم بر سبک زندگی اسلامی تأکید دارد. تقویت دیپلماسی فرهنگی می‌تواند این چالش‌ها را کاهش دهد.

از منظر سیاسی، جایگاه ایران در نظام بین‌الملل بهبود یافته و با عضویت در شانگهای و بریکس، چندقطبی‌گرایی را تقویت کرده است. اما تنش با آمریکا و اروپا، همراه با هزینه‌های محور مقاومت، دیپلماسی را پیچیده کرده است. جنگ ۱۲ روزه ۲۰۲۵ نشان‌دهنده محدودیت‌های بازدارندگی هو شمند است. موفقیت در روابط با شرق، نقطه قوت است. گام دوم بر عزت ملی تأکید دارد، اما تعادل بین ایدئولوژی و عمل‌گرایی نیاز است. موفقیت‌های گام دوم در محور مقاومت، ایران را به عنوان پیشاهنگ جبهه ضداستکباری معرفی کرده و در علم، پیشرفت‌های چشمگیری ایجاد کرده است. بیانیه گام دوم، جوانان را فرامی‌خواند، اما بدون پاسخ به مطالبات، این فراخوان مؤثر نخواهد بود. ارزیابی کلی، نیاز به بازنگری در رویکردها را برجسته می‌کند.

در نهایت، گام دوم انقلاب اسلامی، با وجود پتانسیل‌های بالا، با چالش‌های داخلی و خارجی مواجه است. موفقیت در محور مقاومت و علم، نقاط قوت هستند، اما در اقتصاد و فرهنگ، نیازمند

اقدام فوری هستند. پیشنهادهاى زیر، برای تحقق اهداف گام دوم ارائه می‌شوند. این پیشنهادها، بر اصلاح اقتصادی، کاهش تنش‌ها و تقویت دیپلماسی تمرکز دارند. اجرای آنها، می‌تواند ایران را به سمت تمدن نوین اسلامی هدایت کند.

تحولات جهانی نشان می‌دهد که ایران در نظم چندقطبی، نقش کلیدی ایفا کرده، اما تحریم‌ها و تنش‌ها، پیشرفت را کند کرده‌اند. گام دوم، با تأکید بر استقلال و عدالت، الگویی برای جهان اسلام ارائه می‌دهد، اما اجرای آن نیاز به مدیریت هوشمندانه دارد. بدون رفع ناکارآمدی‌ها، اهداف تمدنی دور از دسترس باقی می‌مانند. آینده‌پژوهی، بر لزوم تعادل بین مقاومت و توسعه تأکید دارد. این تعادل، کلید موفقیت گام دوم است.

نتیجه‌گیری کلی این است که گام دوم تا کنون موفقیت‌های نسبی کسب کرده است. تمرکز بر جوانان، جهاد علمی و اقتصاد مقاومتی، می‌تواند چالش‌ها را تبدیل به فرصت کند. ایران، به عنوان پیشاهنگ انقلاب اسلامی، پتانسیل ایجاد تمدن نوین را دارد، اما این امر وابسته به وحدت داخلی و دیپلماسی خارجی است. چشم‌انداز ۱۴۰۴، با اجرای پیشنهادها، می‌تواند روشن‌تر باشد. این نتیجه‌گیری، بر امید به آینده با واقع‌بینی تأکید دارد.

پیشنهادها:

- اصلاح ساختار اقتصادی با تمرکز بر کاهش وابستگی به نفت و تقویت بخش خصوصی.
- مبارزه جدی با فساد از طریق افزایش شفافیت و نظارت مستقل بر نهادهای دولتی.
- کاهش تنش‌های دیپلماتیک با غرب از طریق مذاکرات هسته‌ای مبتنی بر عزت و مصلحت.
- تقویت دیپلماسی فرهنگی برای صدور انقلاب و مقابله با جنگ نرم غرب.
- سرمایه‌گذاری بیشتر در فناوری‌های نوین و حمایت از شرکت‌های دانش‌بنیان.
- بهبود معیشت عمومی با سیاست‌های حمایتی از اقشار کم‌درآمد و کاهش تورم.
- تقویت روابط با کشورهای شرقی مانند چین و روسیه برای دور زدن تحریم‌ها.
- گفت‌وگوی ملی با منتقدان داخلی برای کاهش شکاف اجتماعی و افزایش مشروعیت.
- تقویت امنیت سایبری و پدافندی برای مقابله با تهدیدات خارجی.
- تمرکز بر آموزش و حفظ نخبگان برای جلوگیری از فرار مغزها و تقویت جهاد علمی.

فهرست منابع

- بیانیه گام دوم انقلاب اسلامی (۱۳۹۷). پایگاه اطلاع‌رسانی دفتر مقام معظم رهبری.
صندوق بین‌المللی پول (۲۰۲۵). (IMF) چشم‌انداز اقتصاد جهانی: ایران.
سازمان شفافیت بین‌المللی (۲۰۲۴). شاخص ادراک فساد.
آژانس بین‌المللی انرژی اتمی (۲۰۲۵). (IAEA) گزارش اجرای موافقتنامه پادمان NPT در ایران.
مرکز آمار ایران (۱۴۰۳). سالنامه آماری سال ۱۴۰۳.